

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

Dispvt. XX. De prima causa efficiente, primaq; eius actione, quæ est
Creatio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

mine repositum, etiamle est causa vt fortuna: tamē
espectū illius dicetur alia fortuna, respectū alterius bona: hæc enim mīna non significant diuer-
sas causas per se, aut uinas, sed denominations
sumptas ex effectib⁹ us prosperit⁹ vel aduersit⁹. Atque
ita explicuit ratione oratione Aristot. 2. Phys. c. 5. &
lib. de bona fortuna.

X.

Fortuna est
fortuna diu-
na subia-
cent volun-
tati.

Solum sunt duo avertenda. Vnum est fortunam
ita esse sumptum ab aequibus Philosophis, ac si esse
etius eius nulli omni prouidentia subessent, & à
nulla causa etiam si rema essent intenti, præsumi, aut
ordinati. Et haec ratio reprobatur se ipsum ali-
quando D. Aug. vt retract. cap. 1. quod vñs fuerit
nomine fortunæ: os vero omnem fortunam subii-
cimus diuinæ prouidentia, quia nihil nobis casu acci-
dit, quod à Deo non sit vel ordinatum, vel permis-
sum, vt suprā declaratum est: & eleganter dictum est
ab Aug. li. 3. de Trin. c. 4. his verbis: *Nihil sit visibiliter*
& sensibiliter, quod non de interiori inuisibili, atq; intelligi-
bili aula summa Imperatoris aut iubeatur aut permittatur,
secundum ineffabilem iustitiam premiorum, atq; penarum,
*gratiarum, & retributionem in ista totius creature ampiissi-
ma quadam immensaq; republika. Idem y attigit lib. 83.*
*quæ. in 24. Alterum obseruandum est quoddam effi-
cetus in nobis fieri quos putamus fortuitos, & quod*
illorum causam ignoramus, cum tamen non sint effe-
ctus, qui per accidens a nobis euéniant, sed per se in
nobis sicut ab aliqua superiori causa, vt quod aliquis
nihil tale intendens aut præcogitans, aliquem bonū
motum animi in se sentiat, vel quod aliquis incessu-
rus per hanc viam, quasi rapiatur desiderio & volu-
tate incedēdi alia via, & ita effugiat hostium insidias,
appellatur ab hominibus fortuna: habet tamen ille
effectus causam per se intendentem illum, nempe
Angelum aliquem, vel Deum ipsum. Et ideo dixit
Aug. i. retract. c. 1. & lib. i. contr. Academicos vulgo
appellare fortunam, quæ occulto ordine regitur, &
rationem & causam secretam habet. Quodammodo at-
tigit Philosoph. lib. de bon. fortuna, c. 2. Atq; haec
nus de fortuna & de efficientiis causis reatis.

DISPUTATIO X.

De prima causa efficiente, primaq; est actione,
qua est creatio.

DE O glorioso duplex est in Metaphysica consideratio: sicut quatenus est prima causa, & quatenus est primus ens: & quamquam haec posterior ratio secundum se sit prior, altera tamen quoad nos, & iuxta doctrinam ordinem quoniam prosequimur, venit consideranda prius, um quia per effectus venimus in cognitionem Dei, tum etiam, quia ad integrum considerationem causarum entis ut sic, necessaria est præsens disputatione. Littere de prima causa secundum se, & secundum easperfectiones, quæ ipsi insunt, nihil nunc dicemus, mō neq; de existentia eius: sed supponimus nunc est Deum, quod infra demonstrabimus. Supponimus item iusum non habere causam, quia necessaria est sitere in aliquo ente nō facto, cum non possit in infinitum procedi. Dicemus ergo de efficientiis huius primientis in alia, & de dependentiis aliorum ab ipso. Quæ triplex esse aut considerari potest, scilicet in fieri, in co[n]seruari, & in operari: & de his tribus dicemus in hac & duab. disputationibus sequentibus. Dependentia autem in fieri potissimum in creatione consistit, tum quia haec est propria dependentia entis in quantum ens, quam hic inquirimus, tum etiam, quia in hac actione consistit primum fieri (vt ita dicam) entium factibilium: & ideo de hac actione dicemus in hac disputatione: nā alij modi quibus prima causa potest res producere, & difficultatem non habent, & attingentur satis in disputationibus sequentibus.

SECTIO I.

*An possit ratione naturali cognosci, creationem ali-
quorum entium esse possibilem, an etiam necessariam:
vel (quod idem est) an unum ens in quantum
ens, possit essentialiter dependere esse.
etiam ab alio ente.*

SOpponendum in primis est, quid signi-
ficerit nomen creationis: nam quidres ipsa sit, postea declarabitur. Significat ideo creationem aliquius rei ex
nihil, vt Theologo definiunt. Illa autem particula ex nihilo, ut distinguit hanc actionem ab aliis, excludit omnem concursum causæ materia-
lis, & dependentiam rei, quæ creaturæ, ab aliquo sub-
iecto, ut recte exponit Anselm. in Monolog. c. 8. ita ut idem sit dictum ex nihilo, quod ex nullo subiecto: atq; distinguitur haec actio ab alia, quæ est per educationem de potentia subiecti. Haec namque duæ actions adiuvant & dividunt omnem efficientiam: & ideo si-
cuit per illam particulam sufficiet distinguitur crea-
tio ab actione, ita sufficiunt etiam per illam ex-
plicatur ratio creationis. Vnde inferunt Theologi,
quidquid creaturæ, debere esse subsistens, aut fieri per
modum subsistens, quia oportet, ut fiat extra subsi-
stentia seu sine dependentia à subiecto. Quod autem
existit sine dependentia à subiecto, subsistit, vel ha-
betur ad modum subsistens: quod dico propriæ
cæsiæ, si fieri à Deo separatum à subiecto, quod ve-
t; crearetur, quia haberet modum essendi subsist-
entia similem. Anima vero rationalis etiam in corpo-
re fiat, verè tamen sit ex nihilo, quia non sit ex ipso
corpore: non enim ex eius potentia educitur, neque
ab eo pender in suo esse: & ideo verè etiam subsisti-
endum in corpore sit, ut infra dicemus, tractando de
subsistentia.

Rationes dubitandi.

Sic explicata voce creationis videtur non posse cog-
noscari ratione naturali creationem esse possibilem:
primò, quia quod Aristoteles, Plato, & alij graeci
Philosophi non cognoverunt, verisimile est cognoscere
non posse naturali lumine: sed illi Philosophi
ignorarunt creationem, ut tanquam primum principium ac per se notum habent ex nihilo nihiliter,
ut constat ex Aristotele in 1. Physicorum: ergo.
Secundò de nullo ente potest demonstrari esse
creatum: ergo nec potest demonstrari creationem esse
possibilem. Antecedens patet, quia omnem entem
est substantia vel accidentis: accidentis autem, si sit in
subiecto nec creaturæ, nec creari potest, etiam in ma-
xime supernaturale sit, ut suprā ostensum est: acci-
dens autem esse & fieri separatum à subiecto non po-
test inueniri naturali ratione. Substantia deinde aut
spiritualis est, aut materialis: illa prior vix potest per
rationem naturalem inuestigari aut sit, nēdum de-
monstrari qualis vel unde sit: ergo nō potest cognoscere
evidenter, quod sit aliqua substantia spiritualis
etiam ab alio: & consequenter nec demonstrari potest
creationem esse necessariam, vel possibiliter proper-
tate habere causam, quia non possit in infinitum procedi.
Substantia autem materialis semper
sit ex materia: quod autem materia ipsa sit facta, aut
efficientia alterius indigens ut esse possit, non potest
demonstrari: vnde Plato & multi Philosophi posse-
runt illam eternam & improductam: neque appareat
naturale medium, quo opositum demonstrari pos-
sit. Nam si quod esset, maximè imperfectio, & poten-
tialitas materie. Sed cur dici non potest materia ex-
se habere hanc suam entitatem, quamvis minimam
& imperfectam? Neque enim est per se notum hanc
imper-

imperfectionem potentialitatis passiuam habere necessariam conectionem cum alia imperfectione potentialitatis obiectiva, quam includit res effectione vel creatione indigens.

Tertio, ad creandum requiritur virtus infinita, sed non potest demonstrari esse possibilem virtutem a finiam infinitam: ergo neque esse possibilem creationem. Maior declaratur a posteriori quia alias creatura posset habere virtutem creandi, quia si non repugnat ob infinitatem virtutis, non est cur repugner: consequens autem per se statim absurdum est. Minor vero probatur, quia nullum est naturale medius demonstrandi virtutem infinitam in agendo: Aristot. enim ex motu conatus est id demonstrare, non est tandem asecutus, ut infra ostendam: est autem eadem ratio de quacunque alia naturali ratione. Vnde multe creatione conantur demonstrare esse aliquam virtutem infinitam in agendo: sed hic est circulus vel petitio principii in hac re, de qua disputamus.

Quarto, repugnat ens in quantum ens fieri: ergo repugnat aliquid creari: consequentia constat ex definitione creationis: quia si aliquid sit ex nihilo, sit per se primo secundum totam rationem entis, ergo sit per se primo, in quantum ens. Antecedens probatur primo, quia si ens in quantum ens, esset factibile, omne ens esset factibile: quia quod conuenit alicui ratione per se primo & secundum quod ipsa, conuenit omni ei in quo talis ratione inuenitur, hoc autem est plane falsum, quia necesse est dari aliquid ens, quod fieri non posset: alias procederetur in infinitum in productibus & productis, quod est impossibile. Secundo probatur idem antecedens: quia ens in quantum ens abstractum ab entitate secundum esse existent, & secundum esse esset: impossibile autem est fieri aliquid ens secundum totum hoc esse: ergo impossibile est fieri in quantum ens. Vnde etiam sit, esse impossibile fieri ex nihilo, quia impossibile est fieri secundum esse existentia quin supponatur secundum esse existentia: quod esse non est omnino nihil: nam per illud distinguuntur res verae & fictitiae, & chimericis: ergo.

Opiniones varie.

1. Non est multorum Teologorum opinio non posse demonstrari rem aliquam esse factam, vel factibile per creationem. Ita teneret Gregor. in 2. dist. 1. 2. artic. 2. versus finem, & inclinat ibid. Gabriel. quast. 2. artic. 2. Tenet Bassolis in 1. d. 1. quast. 1. artic. 3. Qui auctores a fortiori supponunt non posse demonstrari omne ens distinctum a Deo, esse factum ab ipso, aut non posse esse plura entia realia imprudentia. Quamvis enim admissa creatione aliquorum entium, non statim evidenter inferatur esse impossibile dari duas naturas in creatas, vel omne ens distinctum a Deo esse ab ipso factum, sed hoc propria demonstratione indiget: tamen si creatio non esset possibilis, impossibile omnino esset omnia entia dividenda a Deo, factae esse ab illo, quia euidens est multa esse entia, quae non possunt fieri, nisi per creationem, fieri debeant. Ut res omnes spiritualia, quae cum materiam non habeant, non possunt fieri ex presupposito subiecto: item celi, si supponamus eos non posse fieri per generationem, sicut natura, operatio, motus, & quidquid de illis experimur, satis videntur ostendere: item materia prima, quae ex priori materia fieri non potest.

Secunda sententia est, hanc veritatem posse demonstrari ratione naturali. Hę est communior sententia Theologorum, quam tenet D. Tho. in 2. d. 1. p. 1. art. 1. ademus supponit in 1. p. q. 44. art. 1. & q. 45. art. 2. tenet etiam Alenf. 2. p. q. 6. ar. 6. Scot. in 1. d. 8. q. 1. Argentin. in 2. d. 1. q. 1. Heruæus quodlib. 2. q. 1. Henric. quodlib. 8. q. 6. Et tamen hę sententia conformior divinis scripturis: illę enim docent ex hoc mundo visu-

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

bili posse ostendit Deum esse, quia ipsæ creature clamat habere se alium auctorem, vel factorem: quæ loca expendemus inferius, cum demonstrauerimus Deum esse. Sancti etiam Patres eodem modo loquuntur, quos infra eodem loco referam. Est ergo fine dubio hec vera sententia, quae non potest melius probari, quam afferendo media quibus hę veritas demonstrari potest.

Questionis resolutio.

Dicitur probare possumus: unum est creationem esse possibilem: aliud est creationem actu esse, vel factam esse, vel exerceri in vniuerso ab aliqua causa efficiente. Ex quibus elicemus tertium, nam in unum dari in vniuerso, esseque necessariam unam primam causam, ad quam omnia alia entia, quae habent esse reducantur per creationem, tanquam ad primam originem sui esse.

Esse possibilem creationem, ostenditur.

Primo ergo creationem esse possibilem probare possumus a priori, si aliunde supponamus probatum Deum esse, & summè perfectum esse, quantum in latitudine entis esse aut intelligi potest. Nam, ut infra citato loco dicam, quamvis absolute nos non possumus cognoscere Deum vel perfectiones eius a priori, tamen supposito aliquo principio, vel attributo a posteriori demonstrato, ex illo possumus colligere a priori aliud, ut immortalitatem ex immaterialitate. Sic igitur in praesenti supponimus demonstratum dari unum supremum ens perfectissimum: immo etiam potentissimum, ut infra probabimus, non ex creatione, ne petamus principium, sed ex aliis mediis. Nam igitur argumentor in hunc modum, nam effectio per creationem non est ita impossibilis, ut in se inuoluerat repugnantiam aut contradictionem: ergo nec potentia ad agendum hoc modo est in se impossibilis, aut repugnantiam, aut imperfectionem inuolvens: ergo talis potentia est de facto in aliquo ente, saltem in primo: ergo ex vi illius est possibilis creatio. Hęc ultima consequentia clara est, distingue re autem oportet illam vocem seu denominationem possibilis: uno enim modo negatiue sumitur, prout idem est quod non repugnans: alio modo possitve pro eo, quod potest esse aut fieri, quo sensu dicit denominationem ab aliqua potentia vel actiua, vel passiva. In antecedenti ergo sumitur possibile priori modo, in consequenti vero posteriori: nam ut creatio sit possibile duo necessaria sunt & sufficiunt, unum, ut in se non repugnet, aliud, ut per aliquam potentiam sit possibile: & ita supposito antecedenti consequio est evidens.

Primum autem antecedens probatur primo, quia nulla ostendit potest repugnantia, in eo quod aliquid ex nihilo fiat, in vero sensu a nobis declarato. Non enim fingendum est, ut quidam putarunt, ipsum nihil futurum esse materiam, ex qua tale ens fiat, quod plane repugnat: nam illa particula ex non dicit ibi habitudinem materialis causæ, sed termini a quo: sic autem nulla est repugnantia, ut id, quod ex se nihilo erat, incipiat esse aliquid per effectiōnem alterius. Quod si velimus illam particulam ex iuxta habitudinem materialis causæ interpretari, non positiue, sed negatiue exponenda est, ut id dicatur fieri ex nihilo, quod non ex aliqua materiali causa fit: in quo etiam nulla potest repugnantia ostendi: cur enim, sicut fit aliquid in actu, quod prius erat possibile per potentiam actiua & passiua simul, non poterit etiam fieri in actu aliquid, quod fit possibile per solam potentiam agentis, eminentiorem, magisq; efficacem?

Dices: Sicut repugnat aliquid fieri in actu, quod prius esset possibile per solam potentiam passiua fine actiua, ita econverso repugnat fieri in actu aliquid, quod tantum sit possibile per potentiam actiua

sine passiva: cur enim non potest esse effectus a potentia patiente sine agenti, si esse potest ab agente sine recipiente? Respondeatur satis perspicuum esse rationem diuersitatis: nam actio ut actio, dicit essentiali ordinem ad efficiens, & ideo implicat contradictionem esse actionem sine agente: actio vero ut actio non dicit essentiali ordinem ad passum, neque ad passionem, loquendo de actione in tota sua latitudine, sed dicit habitudinem ad effectum, qui per illam fit, & dependet ab agente causa. Et similiter potentia passiva dicit ad quatuor habitudinem ad actuum, quia non potest recipere aliquid, nisi ab aliquo illud recipiat: potentia vero activa non dicit ad quatuor habitudinem ad passum, ut in sua loco latius dicimus, quia non est de ratione potentiae actiua, ut possit agere in aliquo, sed ut possit agere aliquid: & ideo potest aliquid esse possibile simpliciter per solam potentiam actiua, non vero per solam potentiam passiva. Praterea passiva est imperfetta: & sola non est simpliciter potest ad effectum, nisi perficiatur per actiua: actiua vero est ex suo genere perfecta: & ideo ex se nullam inuoluit repugnatiam, ut aliqua potentia actiua sit in suo ordine a deo perfecta, ut se sola, & sine dependentia a passiva, in se virtute contineat & effectum, & actionem. Et ita simul probata est prima consequentia, quae etiam est evidenter supposito antecedente. Quae enim maior repugnancia excoxitari potest in huiusmodi potentia: quam in dicto modo efficiendi: aut quanam imperfectedio, & non potius maxima perfectio?

XII. Et utrumque confirmari potest, si per illud ex nihilo intelligamus significari, ut tota res, quae per se primo fit ut ad quatuor terminus actionis, qui vocatur ut quod, omnino & secundum suam totam entitatem fiat, nulla eius parte, aut presupposita: omnes enim hi sensus veri sunt, & eodem deuolutur. Sed in hoc etiam indicatur magna perfectio ex parte virtutis actiuae, & nulla est repugnatiua ex parte effectus, vel effectiōis eius. Nam quod res tota, quae non erat secundum se totam, accipiat esse, quanam implicatio est? Certè ex terminis nulla apparet maior, quam in eo, quod res, quae tantum erat inchoata secundum unam partem, per fieri per adiectionem alterius partis, quae prius non erat, nisi quod illud prius requirat maiorem vim in agendo. Non est ergo in huiusmodi potentia vel effectiōis aliqua repugnancia, sed tantum maior perfectio. Solū possit quis habita & qualis possit esse hæc actio sine subiecto, aut quomodo id non repugnet. Sed hoc explicabitur facile in sequentibus, satis enim nunc est, quod in eo nulla ostenditur repugnancia. Eo vel maxime, quod aliqui intelligunt creatōrem absque transiente actione.

XIII. Superest probanda secunda consequentia, in qua est vis illius rationis, nimirum hanc potentiam ponendam esse in rerum natura saltem in primo ente, si in se non inuoluit repugnantiū vel imperfectiōnem. Hoc autem probari potest primo ex illo generali principio, quod in primo ente est formaliter omnis perfectio simpliciter simplex, quod demonstrabimus infra tractando de perfectione primi entis. Nā huiusmodi potentia ex proprio obiectu conceptu dicit perfectionem simpliciter simplicem, dicit enim perfectionem ex se non repugnante, neq; inuoluentem imperfectiōnem. Ex quo plane fit, ut in latitudine entis melius sit habere illam, quam non illam, in quo conficitur ratio perfectionis simpliciter: ergo talis potentia necessaria tribuenda est primo enti. Idem fere argumentum est, quod hæc potentia necessario includitur in omnipotentiā, quia omnipotentiā se extendit ad omne possibile, id est, ad omne ex se non repugnans, sed de ratione primi entis est, ut habeat omnipotentiā: ergo & quod habeat hanc potentiam. Totum antecedens demonstrandum est infra tractando de attributis primi entis.

XIV. His accedunt rationes aliae per se valde probabi-

les: nam hic modus agendi sine dependentia ab alia causa extra se situ efficiente, sive materiali, est valde consentaneus essentiali perfectioni primi entis. Primo quidem, quia modus agendi est proportionatus omni independentia: ergo modus etiam agere propter eius erit in dependentia ab omni causa etiam materiali. Secundo, quia virtus activa definita ad agentem in subiecto & ex subiecto, est valde contraria & limitata: ergo non est attribuenda primo enti, quia non est unde possit in illo habere talim limitationem: nam virtus agendi est proportionata essentia: sicut ergo essentia primi entis eo quod purus actus sit, non est unde habeat limitationem, ita neque virtus eius. Tertio, quia ratione consentaneum est, ut in Deo sit potentia altioris rationis, quam in omni alio agente naturali seu creato, sed alia omnia indigent subiecto ad agendum: ergo diuina potentia non debet esse in indigens, sed quo perfectior est, eo liberior debet esse ad agendum: maxime cum ille excessus sit in gradu, & in omni perfectione possibili.

Creationem esse de facto ostenditur.

Secundo addendum est (quo evidenter confirmabitur præcedens conclusio) creationem necessariam esse in entibus, quae nunc sunt, ita ut sine illa esse non potuerint. Probatur primo inductione inveniendo ad rebus materialibus. Et in primis inquiramus corporibus celestibus an facta sint, an infecta. Hoc posterius dici non potest primo propriamente, nam enim unum omnibus rebus finitis, de qua sit: deinde, quia res multo nobiliores celis non sunt, absque efficientia, ut patet maxime de homine item, quia celi adeo sunt perfecti, ut indigent modum complementum suarum actionum, & præterea extrinseco motore, qui illos moveat: eo quod ex se motum illum habere non possint, ergo multo minus verisimile est ex se habere esse. Ita non videmus celos in omnibus suis virtutibus, stiribus, & ceteris, & motibus, ita esse constitutos, sicut experebatur ad confectionem inferiorum rerum, & earum generationes & corruptiones: ergo est evidens arguendum non esse a se, sed condita fusse a communi omnium auctore. Quam ratione latius prosequitur, demonstrando Deum esse. Si autem celi facti sunt interrogatur ruris, an constent ex materia elementorum & ideo ex illa sint facti: & sic eadem ratio erit de illis, quae de rebus generabilibus, an vero constent ex materia altioris rationis, vel sint simplicia entia: & sic cluditur non nisi per creationem factos esse, quia sunt simplicia, nullo modo potuerunt aliter fieri, ut per se manifestum est. Si vero constat superior materia, ideo est, quia sunt ingenerabiles: ideoque per solam creationem fieri potuerunt. Addit, quotaties, quibus statim probabimus materiam rerum generabilium non posse esse infectam, & quae probant de materia celestium corporum.

Venio ergo ad inferiorem mundum, quatenus llementa & mixta complectitur: & interrogando, an haec mole facta sit necne, non potest dici non facta, quia omnes species rerum, quae in illa sunt, in suis individuis sunt: ergo in nulla specie illarum rerum potest esse aliquod individuum non factum, sed ex habens esse: nam hæc est magna differentia, & maxime essentialis inter tale individuum, & alia, & consequenter non essent eiusdem speciei. Vnde sicut Arist. saepe contra Platonem argumentatur, non dari hominem separatum ab individuis, quia illi esset corruptibilis, hæc vero corruptibilia, & ita non essent eiusdem speciei: ita nos dieimus, non dari hominem singularem, qui ex se habeat esse sine efficientia aliquius cause, aliis non esset eiusdem speciei cum aliis hominibus: & idem argumentum est de reliquis species, atque a deo de tota hac mole corpora elementaria.

terium rerum. Nam licet elementa dici ſoleat à Philosophis incorruptiblia ſecundum ſe tota, & corruptiblia ſecundum partes, non eft id intelligendum de incorruptibilitate intrinſeca per conſtitutionem naturae, nam hoc modo eadem eft natura totius & partium, praetertim homogenearum: ſed de incorruptibilitate ex virtute & modo agendi naturalium cauſarum, quia ſic nunquam poſſunt elementa ſecundum ſe tota corrumpi: absolute tamen generabilis, & ita non poterunt ex ſe habere eſſe fine eſſione: non eft ergo non facta hæc corporum moles.

Rufus ergo interrogó, an facta ſit ex nihilo, vel ex materia: ſi primum, habetur intentum, ſi ſecondū (quod omnes fere Philosophi existimātūnt) interrogó rufus, an materia ipſa facta ſit, nec ne. Et quidē Philosophi ferūt omnes materiam negarunt eſſe factam, ſed afferuerunt eſſe ex eternam Deo, & ex ſe ac omnino neceſſario habentē eſſe. In quo errore fuſſe Stoicos & Phythagoreos, & Platonom ipsum, & Hermētum Trifmegitum refert Tertullianus lib. contra Hermogenem c. 1. & 8. & libro contra Valentini. c. 15. & 16. & ſignificat Irenæus lib. 2. cap. 19. Epiphan. vero hæc, etiam Peripateticos adiungit: & Laſtantius lib. 1. de origine erroris dicit, & Poetas & Philosophos idem ſenſiſe, & ſpecialiter deſignat Academicos, & maxime Ciceronem libro de natura Deorum. Quos Philosophos hæretici multi imitati ſunt, vt Hermogenes, Manichæus, & alii, vt conſtat ex Tertulliano ſupra, & Auguſtino libro de hæretib. in 46. & 59. & Gregor. Nifſen. lib. de opificio hominis, c. 23. & Euseb. lib. 7. de preparat. Euang. c. 8. & 9. vbi etiam Sabelio hunc tribuit errorem.

Verumtamen hoc eſſe alienum ab omni ratione naturali, praeter dicta in priori aſſertione, & praeter ea quia communia ſunt omnibus entibus creatis, oſtendit poterit primo ex imperfectione materiæ primæ, nam cum illa ſit in finia omnium ſubſtantiarum etiam corruptibilium, incredibile eft illam habere hanc perfectionem ſumma, quia eft ex ſe habere eſſe, cuius perfectionis alia ſpecies omnes rerum genera- bilium, & formæ illarum non ſunt capaces. Vnde ſumus poterit ſecunda ratio, nam ſi materia eft cogte- na Deo, & ex ſe habens eſſe, vel ut ſic fuit carens o- mni forma ſubſtantiali, vel ex ſe habituali quā. Pri- mū dicit non poterit, quia repugnat naturæ materiæ, nam licet non implere contradictionem, tamen eft alienum à naturali ordine rerum, & ideo veriſimile non eft materia ex ſe habere ſuam entitatem, & tam- men habere illam in ſtatu præternaturali, & abſque via formalis perfectione, & conſequenter abſq; vſu vel vtilitate. Si autem habuit formam aliquam ex ſe: ergo iam non ſola materia, ſed quædam ſubſtantia integra eft ex ſe habens eſſe. Ex quo vltius fit, tota illam ſubſtantiam eſſe ſimpliſter neceſſariam, & tam non poſſe non eſſe, quam ipsam materiam primam quia quod eft independens ab alio in ſuo eſſe, non poſſe illud amittere. Vnde etiam fieri illam materiæ non poſſe deferuire ad alias generationes, quia ſem- per manebit ſub illa forma.

Dicit forte aliquis, materiam ex ſe habere ſuam entitatem perpeſuam, & formam etiā habuisse perpeſuam, non tamen ex ſe, ſed à Deo. Sed hoc etiam dicimus non poſſet, tum quia repugnatam inuoluit, quod ex ſe habeat eſſe, & non quidquid neceſſarium eft ad eſſe: tum etiam quia alias illa forma ex neceſſitate naturæ manaret à Deo: nam ſi fieret libere, vnde conſtat eſſe eternam? eft autem contra rationē naturalē dicere, Deum agere extra ſe ex neceſſitate naturae. Et præterea ſequitur, quia neceſſitate agit Deus illam formam, eadem conſeruare illam: & conſequenter materiam ex neceſſitate ſemper eſſe ſub illa forma, ideoq; minime poſſe ad rerum genera- tiones vel corruptiones deferuire.

Relinquit ergo, materiam, cum ex ſe non ſit in- dignissime aliquo principio efficiente à quo facta ſit: nō

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

potuit autem niſi per creationem fieri, quia non po- tuit fieri ex priori materia: ergo neceſſaria eft omni- nino creatio alicuius rei, vt hæc ſuareales poſſint exiſtere. Dices: Non potuit eſſe creatio materia eſſe crea- tio, quia creatio eft rei ſuarentis ut diximus, mate- ria autem non eft rei ſuarens, quia non eft id quod eft. Respondent aliqui, materiam, licet non proprie- creetur propter dictam rationem, creari tamen ſal- tem improprie ſeū largo modo. Dico autem duobus modis poſſe intelligi materiam fieri: primo per ſe ſolam ac ſeparatam à forma: & tunc ſine dubio crearetur propriissime: nam & eſſet ſuarens, & fieret per modum totius, quamvis ipſa deſeſit pars, a- anima enim rationalis etiam eft pars, & tamen pro- priissime creature. Imo, ſi quantitas fieret ſeparata, proprie crearetur ex omnium ſententia. Alio vero modo fieri potest materia (& ita credimus eft facta) exiſtens ſub aliqua forma: & tunc proprie loquendo, totum compositum ex materia & tali forma dicitur creari, quia illud proprie eft: fieri autem ei proprie tribuitur, cui & eſſe: tunc autem materia dicitur co- creari, quod ſatis eft ad demonstrationem quam in- tendimus: nam illi actioni quatenus per eam fit totum, & nihil ei piaſſiponit, conuenit ratio pro- ductioris ex nihilo. Si autem accurate velimus di- ſtinguere illam actionem compositam in plures par- tiales quibus conſtat, inueniemus totam rationem creationis, quæ in illa eft, prouenire ex ea parte, quæ eft eſſe creatio materia ex nihilo, ut ſupra taſtum eft ex- pliſando educationem formæ ex potentia materia. Atque ita Patres & Doctores Eccleſiæ absolute & ſi- ne viſo addito doceat ac demonstrant materiam eſſe creatam à Deo, ut videre licet in Tertulliano, Irenæo, Laſtantio, Euseb. Epiphan. Gregor. Nifſ. & Au- gust. locis paulo ante citatis. Et Auguſtino etiam lib. 1. Genes. ad liter. c. 14. & 12. Confel. cap. 4. & Ambroſ. lib. 1. Hexam. c. 1. & Athanaf. lib. de Incarnat. Verb. in princip. & aliis paſſim.

Supererat dicendum ad complendam hanc induc- tionem de intelligentiis, ſeu rebus immaterialibus. Verumtamen de illis nullum fieri potest ſpeciale ar- gumētum, praeter illud vniuersale ſumptum ex hoc principio, quod repugnat dari plura entia improdu- ñta, & quod eni improductum ſeu à ſe, eft infinite perfectum in genere entis: quia neq; ſpeciales ratio- nes, neque diſterentia, neque aliqui effeſt proprii intelligentiarum nobis innotescunt, ex quibus de- monſtremus illas habere eſſe ab alio, & non à ſe. Lo- quor autem de demonstratione ſimpliſter, quia nonnulla conieſtura ſumis potest ex motu coſi, ut in- fra ostendam, de monſtrando Deum eſſe. Vbi etiam illud principium ex professo de monſtrandum eft: nunc autem ſupponatur. Ex eo autem, quod intel- ligentiæ habent cauſam efficientem, euidenter in- ſertur neceſſariam eſſe creationem ut illæ ſint: quia cum non habeant cauſam materiale, ut ſupra taſtum eft, non poſſunt per alium modum produc- tio- nis fieri. Quod optimè conſirms productio animæ rationalis, quæ eſſe non potest niſi creatio: quia non eft eductio de potentia materiæ, ut ſupra etiam pro- batum eft. Quæ ratio probat neceſſariam eſſe crea- tionem ut homines generentur, quia ſemper admiſſetur (ut ita dicam) eorum generationi. Vnde tam fre- quens eft creationis vſus, quæ humana generationis. Niſi quis ita desipiat, ut dicat animas rationales pre- exiſtere ante corpora, quod eſſet error non ſolum in fide, ſed etiam contra rationem naturalem, ut ſuo lo- co ostendendum eft, quia ad præſens nō refert. Nam etiam animæ eſſent ante corpora, non tamen eſſent à ſe, & fine efficiente: quia, praeter alias rationes ta- fetas, cum anima ſit naturalis forma corporis, ſi ex ſe neceſſario eſſet, ex exterritate exiſteret in formando corpus: nam res, quæ ex ſe habet eſſe, non potest ha- bere illud in præternaturali ſtatu, & quaſi violento, qualis eft ſtatus animæ extra corpus. Igitur ſue ani- ma in-

ma incipiat cum corpore, sive ante illud, necessarium est habere causam efficientem, & consequenter fieri per creationem.

Demonstratur prima causa creans.

XXII. **T**ertio dicendum est (& colligitur ex dictis) necessariam esse in vniuerso vnam primam causam efficientem, quae per creationem res alias efficerit. Hoc satis patet ex discursu facto in precedente assertione. Et necessitas huius primae causae efficientis respectu ceterorum omnium entium demonstranda est. Ia: ius in citato loco. Quod autem, hac necessitate supposita, non potuerit illa prima causa absque creatione originem dare ceteris rebus, constat ex definitione creationis supra data: quia non potuit prima causa ex aliqua materia res producere, quia non omnes res productae habent materiam, & in his quae illam habent, ipsa etiam materia debuit produci. Solum est aduertendum, species rerum generabilium potuissent fieri in suis primis individuis ex materia prius tempore existente: & tunc non fieret per creationem in toto rigore: quatenus tamen necessario supponunt creationem materiae, ceterus dicimus esse necessariam creationem ad eam productionem. Et hac ratione nomen creationis, praesertim in vnu Sanctorum Patrum, extendi saepe solet ad nouam productionem ex praeciente materia creata, ut patet ex Aug. lib. 1. con. adu. leg. & Prop. c. 24.

Soluuntur argumenta, & quid Philosophi de creatione senserint.

XXIII. **A**d argumenta respondeo, in primo eorum pertinet, ut explicemus quid in hac veritate Philosophi senserint: & praeferim Aristot. De qua remulta disputauit Eugubinus lib. 7. Peren. Philosop. c. 3. & sequentibus. Sed quod ad alios Philosophos attinet, docent quidem illi, saepe mundum hunc creatum suisse ab aliquo primo auctore, tamen si recte expendatur, non illi attribuunt veram creationem, sed formationem ex praeciente materia, quam etiam chaos appellarent, ut constat ex iis, que referunt Tertullianus, & alii auctores supra citati, & Lactantius lib. 7. c. 3. Et hoc quidem illi explicarunt de effectione huius mundi sensibilis. De mundo autem superiori & intelligibili, id est, de angelis obscurissime locuti sunt: nec mirum, nam cum non potuerint illos ex chao formare, non appetet quo modo potuerint illos a Deo productos constitutre: nisi foras illos etiam materiales fecerint, quamvis corpore subtiliores: nam illi pro proprio habebant, Deum nihil posse producere, nisi vt artificem, qui ex praeciente materia operatur. Et hoc significauit Anaxagoras, quem Arist. 1. Met. ca. 6. tex. 18. laudat, eo quod dixerit omnia esse permista praeter mentem: eamq; solam esse puram, & omni permisso liberam. Vnde & Galen. lib. de vnu p. c. 10. reprehedit Moysen quod dixerit, Deum imperio suo omnia produxisse.

XXIV. **A**liis vero praemissis, de Arist. multi censent, illum non agnouisse creationem, ut Greg. in 2. diff. 1. quæst. 1. & Henric. quodlib. 8. quæst. 9. & landun. 2. Metaph. quæst. 5. Marth. in 2. q. 1. art. 2. & Belfario lib. 2. cont. calumniat. Platon. c. 6. & idem videtur sentire Comment. 8. Physic. comm. 4. & ibid. Simplicius. Et habet hanc opinionem non parua indicia in principiis Aristotelis. Primo, quia vbique admittit, & supponit illud principium, Ex nihilo nihil fit. Secundo, quia omnes actiones definit per ordinem ad potentiam passionis: & omnem actionem sentit habere coniunctam passionem, & motum vel mutationem, ut constat ex 3. Physi. a principio. Quod si dicatur, Aristotelis illis locis loqui tantum de actione & efficiencia naturalium causarum: adhuc obstat, quia nun-

quam, etiam in Metaphysica, ad alium actionis modum doctrinam suam excedit. Quin potius s. Met. c. 12. definit potentiam actuum per ordinem ad passum, dicens esse potentiam transmutandi aliud in quantum aliud: & c. 2. eodem modo definit causam efficientem per ordinem ad motum: non ergo agnouit alium efficiendi modum: Quod etiam confirmat, quia res incorruptibles posuit aeternas, sentientes esse per se necessarias: & ideo 2. Metaph. c. 1. in plurali, Principia sempiternorum non habere causas: per sempiterna autem intelligere videatur motus celorum, & perpetuam seriem generationum & corruptionum, quorum principia sunt coeli & intelligentia.

Alii vero existimant, Aristotelem cognouisse creationem, & Deum esse creatorem omnium. Ita senserit Averroes 2. Metaph. comm. 4. & 12. Metaph. com. 4. & lib. de substan. orbis, c. 2. & Alex. Aphrodis. his locis, & D. Tho. ibid. & 1. p. q. 4. 4. & 2. cont. Gent. cap. 15. & q. 3. de potentia, art. 6. & 8. Physic. lect. 2. Scot. quodlib. quæst. 7. & in 2. d. 1. p. 3. Thom. de Argen. q. 4. Heruæus tractat de aeternit. mundi, quæst. 4. & 13. Et probatur, nam 2. Metaph. c. 1. dicit dari aliquod ens verissimum & perfectissimum omnium, quod sit causa ceterorum. Et loquitur plane de causa efficiente, ut vbi etiam Comment. exponit, dicens, solum primum ens esse per se ens & verum: cetera vera acquirere ab illo esse & veritatem. Vnde per illud plurale principia sempiternorum solum Deum intelligere videtur Arist. vel propter eminentiam eius, vel propter plures causandi rationes. Præterea in 1. de Cœlo, c. 9. tex. 100. ponit quandam naturam immortalem ac diuinam, unde ceteris, alii exactius, alii offusius ipsum esse, vniuersitate dependet, &c. de Generat. c. 10. tex. 59. ait non omnibus conuenire ut semper sint, quoniam quædam longe ab ipsoprinципio absunt & idcirco (air) Deus modo deficiuntur consilium, vniuersum complevit, cum generationem instituisse continuum lib. etiam 8. Physic. & 12. Metaph. concludit esse vnu primum ens, & principem omnium: non esset autem principi, nisi esset principium omnium. Vnde Arist. 12. Met. tex. 3. ait, coelum & naturam pendere à Deo. Clarissime etiam docet eisdem locis dari vnum finem omnium: ex quo plane sit dari etiam vnum efficientia, quia, ut infra trademus, non potest esse finalis causitas absque efficiente, non potest autem dari vna causa efficientis omnium nisi in cetera creatione, unde probatum est. Præterea 2. Met. cap. 2. probat illud principium, per quod maximè in cognitionem primæ causæ deuenimus, scilicet, non posse dari progressum in infinitum in causis efficientibus. Denique in lib. de Mundo ad Alex. id clarissime docere videtur, Quasi flagitium (inquit) esset in disputatione rerum mundi præterire id quod summum in mundo habeatur. Ita, ut vetus fama est, & quidem hereditaria mortalium omnium, vniuersa à Deo, & per Deum nobis esse constituta. Nec vero natura per se sufficit, orbata salute quam ille ferat.

Alii distinctione vtuntur, dicentes Aristotelem non cognouisse creationem cum nouitate essendi: cognouisse autem creationem per modum dimanationis naturalis, & aeternæ à primo ente, & hoc modo posuisse res incorruptibles manasse à Deo ex aeternitate. Sed licet hoc de ceteris rebus possit suffici, tamen de anima rationali non potest: nam ipse 2. de Generat. animali. cap. 3. ait, animam rationalem venire de foris, id est, non educi de potentiæ materiæ, & consequenter fieri per creationem. Potest autem de illi reddi specialis ratio, quia non fit nisi oblatæ creatione corporis, & proper compositum. Neque enim verisimile est Aristot. posuisse animam non factam, & reliqua omnia extra Deum cognovit esse facta. Neque etiam dici potest ipsum sentisse omnem animas fuisse aeternas, & posse in tempore vniuersitatis, & peribis: nam idem Aristot. 12. Metaph. c. 3. tex. 16. generatim ait, formam non præexistere prius quam vniatur materia, & aperte comprehendit rationalem

Vnde Aug.
lib. 11. de
Civit. c. 4.
Et lib. 11.
5. 17.

animam: nam subdit in illa esse singulare, quod maneat posterius, id est, post dissolutum compositum, in incepione autem, eo quod simul cum compoſito incipiat, nullam admittit exceptionem. Hæc igitur pars verisimilior est, quamquam negari non posse.

Aritor exiguam de hac re cognitionem habuisse, id eoque perpaucam de hac efficientia tractasse, quamvis 9. Metaph. c. i. satis insinuauerit agnouisse se potentiam actuam, quæ non indiget motu, vel mutatione ad agendum.

VIII. Ad secundum argumentum satis probatum est contraria inductione, quomodo demonstretur aliqua esse entia, quæ non nisi per creationem fieri possunt, quod nobis præsertim constat de materialibus rebus. De immaterialibus vero solum ex hypothesi probamus, si quæ sunt extra Deum, non nisi per creationem fieri posse, neque etiam esse posse, si non fiat. An vero probetur ratione naturali dari huiusmodi substantias præter Deum, de animabus quædem rationalibus id supponimus ex scientia de anima, de aliis vero infra videbimus, nam ad præsens non refert.

VIII. Ad tertium de maiori propositione, scilicet, quod ad creandum requiratur virtus infinita, dictum sumus sicut sequuntur, nunc solum dicimus, ex aliis mediis sufficienter probari, & creationem esse, & dari in rebus potentiam, quæ sit sufficiens principium illius, siue illa infinita esse debeat, siue finita sufficiat. Vnde, si aliunde satis probetur requiri ad creandum potentiam infinitam, ex necessitate creationis sufficienter concludetur dari in rebus potentiam infinitam. Neque erit petitio principii, aut vitiosus circulus, quia vel non probamus creationem esse possibiliter ex infinitate illius potentia, sed quia aliunde colligimus necessitatem eius, & non repugnantiam, tum illius, tum etiam potentia, quæ sit principium eius, abstrahendo ab eo quod finita, vel infinita sit, vel ex infinitate potentia concludamus creationem esse possibilem, sumimus ipsam potentia infinitam, ut demonstratam ex infinitate essentia & perfectionis diuina, quam ex aliis principiis colligimus, ut infra videbimus.

IX. Ad quartum respondeo, propositionem illam, per creationem sit ens in quantum ens, multiplicem sensum habere posse: unus est, si illud in quantum reducatur sumatur, & cadat in rationem entis abstractissimam, & communem Deo ac creaturis. Et hic sensus est falsus: nam significatur per illum, ens ex vi illius præcisæ rationis esse terminum creationis, quod falsum est. Et hunc sensum supponit quartum illud argumentum, eumq; sufficienter impugnat nihil tam obstat veritati creationis, quia illa propositione eo sensu non sequitur ex definitione creationis, ut patet. Nam si sit ens reduplicando tantum rationem ens infiniti seu factibilis, id satis erit ad rationem creationis, nam sufficit, ut res sit omnia ex nihilo. Atque hæc se potest alter sensus illius locutionis, qui verus est, & ex eo solum sequitur, omne ens finitum esse creabile. Quod etiam est verum. Ultimus autem proprius sensus est, ut illud in quantum specificatur tantum sumatur. Et hoc modo est verissima propositione, quia per creationem per se primo fit res secundum totam rationem entis, eo quod creatio nullam rationem entis in ea supponat. Nam iuxta doctrinam Aristotel. illud dicitur per se primo fieri, quod nullo modo supponitur in re que fit; fieri ergo ens in quantum ens, nihil aliud est, quam quod ipsam rationem entis per se primo sit in tali effectu per talem rationem. Ex hoc autem sensu non sequitur, omnem ens secundum rationem entis, quam in se habet, posse terminare creationem: quia, ut ex Dialectica constat, particula in quantum, specificatur sumpta non infra uniuersalem sensum seu distributiuum, quia non denotat ad eam rationem, seu causam predicati, sed solum designat partem vel rationem

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

secundum quam conuenit. Recte tamen infertur ex illo sensu, ipsam rationem etatis ut sic non reperi vniuoce in entibus, quæ terminare possunt creationem, & in ente in creato, ut dicemus infra hanc divisionem declarando.

Ad ultimam probationem sumptam ex eo, quod esse essentia rerum supponatur creationis carum, qui existimant esse essentia secundum se esse aliquid æternum, dicerent fortasse creationem esse ex nihilo existentia, non vero essentia. At vero V. Vicleph dicit creationem non esse productionem ex nihilo simpliciter, sed ex esse intelligibili ad esse extra Deum, ut refert V. Valdenfis, tom. i. lib. i. cap. 17. Scotus item in 2. d. 1. quæstione 2. ait creationem esse productionem ex nihilo, id est, non de aliquo secundum esse existentia, nec secundum esse essentia, non tamen ex nihilo, id est, de nullo modo ente, nec simpliciter, nec secundum quid: supponit vero res habere esse cognitionem prius quam habant. Veritas autem est, esse essentia creaturæ, aut esse cognitionem seu intelligibile, antequam creaturæ fiant, nihil reale esse extra Deum, ut dicemus latè infra, in disputat. de essentia & existentia creaturæ. Quapropter illud esse nihil obstat, quo minus per creationem fiat creatura ex nihilo, & in quantum ens.

SECTIO II.

Vtrum ad creandum requiratur infinita vnu agendi, & ideo ita sit Dei propria, ut creatura communicari non posse.

Non defuerunt Philosophi, qui non solum de possibili, sed etiam de facto dicent potentiam creandi communiam esse creaturis, & angelum superiorem creasse inferiorem sibi proximum, & infimum creasse res corporeas. Quod opinatus est Auticensia, cuius opinionem supra testigimus tractando de educatione formarum: & iterum occurrat infra tractando de virtute activa intelligentiarum creaturarum. Vera tamen ac certa doctrina docet de facto nullam creaturam aliquid creasse, solum enim Deum omnium creatorem vera fides agnoscat, & Sancti omnes docent, præsertim D. August. 12. de Civit. ca. 24. Tertull. lib. de præscript. hæretic. Damascen. lib. 2. cap. 3. & Cyrill. Alex. lib. 2. contra Julian. sub finem. Actandum definitum est in c. Firmiter, de sum. Trinit. & fide Cathol.

Creatura
nebū vnu
nam etiā
mit.

Ex hoc autem certo principio eadem fere certitudine colligitur, nullam creaturam de facto habere potestatem creandi, quia non est verisimile dedisse Deum alicui creatura hanc potestatem, & non concedere seu permettere illi vnum eius: nam ad Dei prouidentiam spectat, ut finat creaturas proprios motus seu actiones operari: & quia alias frustra, esset talis potentia in rerum natura. Item, quia quod à nulla naturali causa vñquam factum est, merito censetur impossibile per naturales causas. Atque ita & Patres, & Theologi omnes eodem modo, & sub eadem certitudine negant creaturam habere naturalem vim creandi, qua negant vnam creaturam creasse aliam.

III.

Quamvis autem hæc sint nobis certa ex reuelatione, inquirimus (quod præsentis muneris est proprium) an possint ratione naturali persuaderi, & cōuinci, quod omnino pendere censemus ex quæstione proposita, nam si probauerimus potestiam creationis ob infinitam perfectionem quam requirit, esse incommunicabilem creaturæ, demonstratum relinquetur id, quod de facto fides docet. Si autem potentia creandi non includit essentia liter illam infinitatem, & ideo non repugnat communicari creaturæ,

non poterit ratione probari non esse de facto communicatam, tam potentiam quam actum eius: p[ro]n[on]c[em]it enim ex liberae Dei voluntate, cuius decretum si ex effectibus non manifestatur, per solam revelationem potest nobis innotescere.

*Ratio dubitandi ponitur, & sensus quistio-
nis aperitur.*

IV.

Ratio ergo difficultatis in praesenti quistione est, quia nulla est hactenus inuenta sufficiens ratio, n[on]dum demonstratio, quae persuadeat requiri ad creandum virtutem simpliciter infinitam. Loquor autem de virtute principali, quae sua vi potest effectum producere: nam de virtute instrumentalis nouimus ex professo disputatione, eo quod res mere Theologica sit. Virtus autem principialis creandi, variis modis intelligi potest: primo, ut sit in illo ordine universalis seu adaequata obiecto creabili: & de hac euidentissimum est, non posse communicari creaturæ. Neque hoc est (quod ego sciam) ab illo auctore in dubium reuocatum. Et ratio est clara, quia talis potentia habet obiectum infinitum perfectum syncategorematice: nam in illa latitudine obiecti, nullum potest signari tantæ perfectionis, quin aliud maioris perfectionis creari possit, & ita in infinitum: ergo in potentia, quae sua virtute continet totum illud obiectum requiritur virtus, & perfectio simpliciter infinita: quia neque actu finita sufficere potest, alias posset æquari & superari ab aliqua parte obiecti sibi, neque potest virtus illa esse infinita syncategorematice, quia simul & actu habet existentem totam suam virtutem, & perfectionem. Neque etiam satis erit, quod sit infinita secundum quid, seu in aliquo ordine entium, nam in primis huiusmodi infinitum, est simpliciter & actu finitum, & præterea latitudine obiecti non clauditur sub aliquo genere vel ordine rerum, sed absolute complectitur totam latitudinem entis creabilis: ergo potentia, qua totum illud continet & superat, non potest esse secundum quid tantum infinita, sed simpliciter, & in tota entis latitudine.

V.

Secunda ratio adhiberi potest, quia impossibile est potentiam aliquam productiuam seipsum claudere sub obiecto suo adaequato: quia impossibile est aliquid posse creare seipsum: sed omnis creatura continetur sub ente creabili, ut per se notum est: ergo non potest habere pro obiecto adaequato sibi potentia ens creabile ut sic: alias seipsum clauderet sub obiecto suo. Et haec ratione nulla res generalis potest habere talem potentiam generandi, qua pro obiecto adaequato habet ens generabile. Neque aliquod individuum potest habere potentiam, cuius adaequatum obiectum sit ipsa species. His ergo rationibus satis demonstratur potentiam creandi hoc modo esse infinitam, & Dei propriam, ac incommunicabilem creaturis.

VI.

Alio item modo potest intelligi potentia creandi, quae vim habeat se sola, & absque dependentia vel concursu alterius aliquid ex nihilo producere. Et hoc etiam modo existimo satis probari posse, talem potentiam non modo, ut se extendit ad omne creabile, sed etiam ut determinata ad creandum quodlibet ens, esse infinitam & incommunicabilem creaturam, de qua re acti sumus infra disp. 22. Nam quod ad hoc eadem ratio est de potentia creandi, & de quacumque facultate creata ad agendum ex praesupposito subiecto: quia nulla esse potest independens in agendo prima causa, talisq[ue] independentia infinitam requirit perfectionem, ut ibi videbimus.

VII.

Terchio igitur modo intelligi potest virtus creandi solum per modum causæ principialis proximæ, dependentis in agendo à prima causa, & limitata ad certum ordinem vel speciem rerum creandarum, ut ad creanda corpora, vel has species Angelorum, vel

aliquid simile. Et de hac potentia non appareat ratio sufficiens, cur requirat perfectionem simpliciter infinitam, aut cur non possit communicari creaturæ, quia neque ex parte obiecti habet infinitatem, cum ponatur limitata ad obiectum finitæ perfectionis, etiam neque ex modo agendi, cum ponatur dependentia à concursu alterius.

Nec satis facit, quod multi aiunt, ex modo agendi colligi infinitatem, non ob independentiam actionis à superiori causa agente, sed ob independentiam actionis à causa materiali. Numirum, quia reducere aliquid de potentia in actum requirit aliquam virtutem, & quo illa potentia magis est elongata ab actu, eo maior virtus requiritur in agente: ergo quod ita est elongatum ab actu, ut in nulla potentia passiva continetur, requirit infinitam potentiam in agente, ut fieri possit. Hæc (inquam) ratio non faciliter, primo quidem, quia independentia actionis à subiecto non videretur esse tanti momenti, nec tantum indicare perfectionem, ut requirat in agente virtutem infinitam simpliciter, cur etenim Nam concursus materiæ quid finitum est: cur ergo suppleri non poterit per virtutem agètis superioris ordinis & perfectionis, esto infinita non sit? Deinde, quia illa gradatio, vel proportionalis supputatio non est formalis, tum quia ad summum infert vim agètis superioris ordinis, quam sit omnis potentia definita ad agendum ex potentia passiva, sive propinquia, sive remota, seu magis aut minus elongata ab actu: ut etiam quia ille progressus intelligi debet respectu eiusdem, & ceteris paribus, nam fieri potest, ut ad producendam formam perfectiorem ex propinquia potentia requiratur maior perfectio, quam ad producendam infinitam formam ex remota potentia. Sic igitur ad creandam rem infinitam, verbi gratia, materiam primam, sufficere poterit finita potentia, distincta tamen in specie ab omni potentia generativa.

Et augetur difficultas: nam virtus principialis ad agendum dupliciter potest creature tribui. Primo, ut connaturalis & debita, vel manans à principiis naturæ, ut est calor in igne: vel ut superaddita, vel incrementata naturæ, sicut est lumen gloriosum in beato. Quamvis ergo gratis demus virtutem connaturalem agentibus creatis non posse extendi ad creationem, propter dictam improportionem, tamen de virtute superaddita naturæ nihil probat illa ratio, quia illa virtus esse potest supernaturalis, atq[ue] ita superioris ordinis, ac proinde sufficiens ad vincendum illam proportionem. Ita enim respondent Theologi, cum simile sit argumentum, scilicet, ad videndum obiectum intelligibilium mystum exactum, & potentiam, requiritur lumen intellectuale alicuius perfectionis, & quo plus tale obiectum habet de actu, & minus de potentia, eo perfectius requiritur lumen ad videndum illud: ergo si obiectum est purus actu nullum habens potentiam, requiritur infinitum lumen. Respondent (inquam) Theologi negando consequentiam, & afferendo satis esse lumen superioris ordinis. Cur ergo non possumus eodem modo respondere de potentia creandi?

Variæ sententia.

Propter has ergo & similes causas nonnulli Theologi dicunt nulla sufficiens ratione ostendit pugnare simpliciter creature potentiam creandam sententia plane Gabriel. in 2. distinctione 1. quistione 4. articul. 3. Nam licet simpliciter doceat creaturam non posse creare, quarens tamen huius rei rationem, respondet non posse reddi aliam, nisi quia haec est conditio creature quam à Deo recepit, cuius ordinem transgrex non potest. Quod vero creature hanc conditionem operandi receperint, dicit solum constare experientia. Sed in primis hæc experientia

Hentia ad summum habetur in agētibus, effectibusque materialibus, quomodo verò expertus est Gabriel Angelos nihil agere, nec egisse vñquam nisi ex p̄fō: Quomodo item expertus est vnum hominē dum alium generat, non attingere efficiendo animā ipsam: Deinde solum videtur fundari in conditionē & ordine, quem de facto creatura recepit à Deo, vel ergo sentit potuisse Deum aliam conditionem, vel non facit quāstionē respondet. Eandē sentētiā clariſt̄ Durand. in 2. d. 1. q. 4. qui negat ad creandū requiri virtutem infinitam, ac subinde negat, repugnare creatura efficere aliquid absque mutatione exsibēt, & solū rationes omnes, quz solent ad id probandum adduci.

Nihilominus contraria sententia est communis Scholasticorum. Eam tenet Magister in 4. d. 5. & D. Tho. 1. p. 45. ar. 5. & ſepe alibi, & omnes eius ſectatores, & Sc̄torus quem ſui etiam ſequuntur in 4. d. 1. q. 1. Ocham in 2. q. 7. quāmuis ſentiat non poſſe ſatis demonſtrari. Idem Quodlib. 2. q. 9. Henr. quodlib. 4. q. 37. & Aegid. quodlib. 5. q. 1.

Rēſolutiō quāſiōniſ.

Nam omnis creatura, vel est materialis, vel ſpirituālis: neutra autem ex his creare potest: ergo nulla. Patet conſequentia, quia illa duo membra quā inclūdunt immediatam, & contradictriam oppositionē, complectuntur omnes creaturas poſſibiles. Minor verò quoad priorem partem de creaturis materialibus probatur, quia vel ſubſtātia materialis crearet per materiam, aut per formam, aut per accidentia. Non per materiam, quia hēc non eft actiua, neque eft poſte: repugnat enim intrinſece entitati & imperfectioni eius, quia eſſentialiter eft pura potentia paſſiua. Vnde cum hēc ratio communis fit omni materia creabili, fieri non poſteſt materia prima quā ſit principium creādi. Et hoc ſane per ſeſt, & ex terminis videtur notū, nam tanta perfeſtio quāta creatio indicat, plane repugnat cum tanta imperfectione, quantum materia prima p̄z ſe fert.

Neque etiam materialis forma (de hac enim nunc agimus) poſteſt eſſe creationis principium. Primo quidem, quia talis eft modus agendi, qualis eft modus eſſendi: ſed hēc forma habet in ſuo eſſe connatūalem dependentiam à ſubiecto: ergo & in omni actione cuius ipſa eft proprium & connaturale principium. Secundo, quia talis forma non eft connaturali modo producibilis per creationem propriam, ſed vel per educationem, vel per concreationem cum toto compoſito: ergo neque ipſa poſteſt eſſe principium creādi. Patet conſequentia, quia ad ſumma eſſe poſteſt principium producendi formam ſibi ſimilem, & modo etiam ſibi proportionāto, & connaturali ipſi formā producendā. Quod tertio ita declaro, nam talis forma aut eſſet principium creādi materiam, aut formam, aut compoſitum: nō materiam, quia talis forma eft posterior materia, & ordine natura ſupponit illam ut eſſe poſſit, & ideo etiam illam ſupponit ut agere poſſit. Maxime quod forma adeo imperfēta non poſteſt continere eminenter ipſam materiam, & ideo non poſteſt rem adeo ſibi diſſimilem procreare. Neque etiam poſteſt creare formam, quia non poſteſt producere formam ſpirituālem, cum ſuum ordinem excedere nō poſſit: neq; formam materialē producere poſteſt, niſi modo connaturali ipſi formā producendā: non poſteſt enim immutare ordinem rebus ipſis connatūalem: talis autem forma quando non concreatur materia, non eft factibilis per creationem, ſed per ſolam educationem, quia non eft capax proprii eſſe ſine dependentia à materia.

Vnde etiam relinquitur, talem formam non poſteſt eſſe principium creādi totam ſubstantiam materialē, quia hēc creari non poſteſt niſi ab eo qui poſteſt creare materiam. Quod vero multo minus poſteſt ſpirituālem ſubstantiam creare, tanquam euidens ſupponit, quia non poſteſt tranſendere ſuum ordinem in agendo. Et eodem diſcurſu facile concludit, non poſteſt materialē ſubstantiam ſecundum ſe totam, aut per ſe primo eſſe principium creādi, tum quia, ut dictum eft, materia non poſteſt eſſe principium agendi neđum creādi, tum etiam quia totū compoſitum non poſteſt habere vim agendi, niſi ab his partibus, ex quibus eſſentialiter conſtarat: fi ergo neque in materia, neque in forma poſteſt eſſe illa vi creādi, aut proportionē ad talem actionem, neque in toto compoſito poſteſt.

Reſtabat dicendum de accidentibus huīus ſubſtantia, quod erat tertium membrum in illa priori parte propositum: ſed de accidentibus generatim ſtātim dicemus plura, nunc hoc membrū ſumimus ut ſatis probatum ex dictis de ſubſtantiali forma: nā ſi hēc non poſteſt eſſe principium creādi, propter naturalē dependentiam, quam habet à materia, multo minus eſſe poterit accidentis materiale, quod & magis dependens eft, & minus perfectum: p̄ſerit cum trāctemus nunc de cauſa principali. Atquē hie diſcurſus de rebus materialibus, mihi quidem

XV.

XVI.

XVII.

Rr 4 vide-

Ratio Scoti expenditū.

Tertio conatus eft Sc̄torus huius inductionis ſeu experientiā, quam ſupponimus, rationem aliquam reddere, & ex illa cauſam colligere ob quam nulla creatura factibilis creārix eſſe poſſit, cuius diſcurſum ſic proponere poſſumus, & amplificare,

videtur efficax, & que procedere de substantiis factis & possibilibus, nam fundatur in propria natura & imperfectione substantia materialis ut sic: & in connaturali proportione inter agere & esse, qua immutari non potest, nam licet Deus posset agere in creatura, vel per creaturam aliud, quam sit illi conaturalē aliquid cui creaturā, id quod est in proportionā naturae eius.

XVIII. Venio ad alteram partem in principali argumēto propositam de substantia spirituali. Quam Scotus non aliter probat, nisi quia substantia spiritualis creatā nihil potest efficere nisi medio accidente, sed medio accidente nō potest quicquam creare: ergo nullus Angelus potest habere vim creandi. Maiorem ex eo, pbat quod Angelus nihil potest efficere nisi mediis actibus intellectus, & voluntatis: hi autem actus sunt accidentia, nec fieri potest Angelus in quo tales actus sint substantia, & non accidens ut ibi sibi pbat, & nos nunc admittimus, quidquid sit de efficacia rationum eius quodam hanc partem, de qua dicimus infra disputando de intelligentiis creatis. Minor autem probatur ab Scoto, quia accidens solum posset requiri ad creandum vel tanquam actio ipsa, quae terminatur ad rem creatam: & hoc dici non potest in praesenti, quia huiusmodi actio est in ipso termino, ut infra videbimus: vnde talis actio non potest esse intellectio, vel voluntio Angelii. Vel posset requiri accidens ut principium talis actionis: hoc autem esse non posse solum probat ex generali principio, quod accidens non potest esse principium ad producendā substantiam. Quod quidem de principio principali omnes admittunt, & in hoc sensu videatur sufficiens presenti intentioni: nam, vt diximus, solum agimus de principio principali.

Veruntamen ipse Scotus extendit illam propositionem etiam ad principium instrumentale, quo sensu non est in viuissimum vera, vt supra vidimus: aut verò peculiari ratione vera sit de instrumento creationis, infra dicam. Supponit autē hic discursus Scotti quoad hanc ultimā partem, quod si creatura posset creare, deberet creare substantiam, quod merito supponit: quia, vt supra diximus, non potest creari, nisi aut res substantias, aut per modum substantientis, creature autem non potest creare accidens per modum substantientis, seu separatum a subiecto: quia talis modus effendi non potest esse connaturalis accidenti, non potest autem creatura habere vim substantientis producendam rem modo præternaturali, aut sine aliis causis, à quibus natura sua necessario pendet. Adde, quod accidens inhaerens substantia, & impotens natura sua ad existendum aliter, non potest natura sua esse principium creandi accidens per se separatum, quia talis modus agendi superat modum effendi connaturalem tali accidenti.

XX. Vnum ergo tantum est, in quo diminutus videtur hic discursus Scotti, nempe illud Dilemma, quod accidens tantum posset requiri ad creandum, vel tanquam actio, vel tanquam principium actionis: nam prater haec posset esse tertium membrum, scilicet, quod actus accidentialis prærequiratur ad applicandam vel dirigendam proximam virtutem agendi, nam hoc modo requiruntur etiam intellectio & voluntio ad opera artis, & ad mouendum localiter. Posset ergo quicquam dicere vnum Angelum posse creare alium proxime & immediate per substantiam suā tanquam per principium agendi, tamē ut illud principium agat modo libero & intellectuali, requiri actum voluntatis, vt applicantem illud principium, seu potentiam exequentem ad operandum, & actum intellectus ut dirigeat, atque hoc modo non esse inconveniens, ad creationem substantiae requiri actum accidentiale. Sic enim in animalibus potentia generandi applicatur ad operandum per appetitum, & in homine per voluntatem & intellectus, licet sit perfectior potentia quam voluntas, subordinatur illi

quoad exercitium seu applicationem ad actum. Sic igitur virtus creandi, ethi substantialis esset & per se, potest subordinari voluntati, & per actum eius accidentalem ad suam actionem applicari.

Propter hanc ergo causam non censeo hanc proportionem omnino efficacem quo ad creaturas spirituales & intellectuales. Possunt tamen hic applicari conjecturæ, quibus infra probabimus non posse Angelos ad nutum suum voluntatis transmutare materialiam ad formam: nam si id verum est, multo maiori ratione non poterunt aliqui ex nihilo facere: de illis autem rationibus dicemus infra. Præterea certum est nullam intelligentiam finitam posse creare aliam perfectiorem se, nam hoc est supra virtutem causæ principali. Neque etiam est eur possum creare materiales substantias, quia illas non continet eminenter, cum sit ad definitam speciem limitata, & cum proportionem nullam habeat cum corporalibus: adhuc verò spirituales substantias ita comparetur ut in tria eundem gradum distinguantur, rāquam species perfectæ, sicut distinguuntur species seu genera animalia. Vnde sicut per se loquendo, non potest unum animal generare aliud diversæ species, etiam minus perfectæ, ita neque unus Angelus posset creare inferiorem, solum ergo restat probandum quod non sibi similem in specie creare possit. Cuius rei facile redderetur ratio, si verum esset non posse intelligentias multiplicari numero intra eandem speciem. Sed quia illa opinio vera non est, ideo dici potest, saltem multiplicationem individuorum non esse per se intentam à natura, sed solum propter conseruandam speciem, ideoque non esse connaturale individuorum corruptibilis habere propriam virtutem producendi sibi similia in specie. Denique accommodando discursum Scotti, potest addi conjectura, quia substantia intellectuales creatæ in operationibus sibi maxime propriis, quales sunt intellectus & voluntas, non possunt quicquam efficere nisi ex praeposito subiecto, ergo verisimile est non posse habere vim naturalem ad efficiendam actionem omnino substantiale, & independentem a subiecto.

Ratio qua Ocham us utitur, perpenditur.

A Liam rationem adducit Ocham dicta quæsto. 7. scilicet, quia omnis creatura aut naturaliter agit, aut libere, sed neutro modo potest habere virtutem creandi: ergo. Minor quod priorem partem probatur, quia talis causa naturaliter agens sibi creare quidquid posset, quia nō penderet ex dispositione vel capacitate passi: creare ergo infinita, vel in specie, vel in individuo, quia nullus potest signari numerus finitus quemcausare posset. Altera pars causa libera probatur, quia licet non necessario creret illa omnia, tamen saltem posset velle, & consequenter posset creare simili illa omnia, quod est inconveniens. Sed haec ratio minus est efficax, quam præcedens: neutrum enim membrum satis impugnatur, nam licet talis causa naturaliter ageret, penderet tamen in agendo à diuino concursum, & ab eodē posset determinari ad agendum finita, & haec potius quā illa. Sicut nunc agens naturale applicatum passo ex se indifferens est ad producendum hanc vel illam in individuum formam ex infinitis, determinatur autem per concursum Dei. Sed inquit Ocham, inconveniens esse ut talis creatura suspenderetur ab actione sua, si potest producere infinita. At hoc idem argumētum si heri potest de diuina potentia, nullus ergo est illud inconveniens, quia infinita non sunt producibilia actu simili omnia. Et eadem ratione impugnatur probatio alterius partis, quia ad voluntatem etiam diuinam applicari potest: non ergo posset talis creatura velle creare simili infinita, quia obiectum est

est impossibile, vel si id vellet, inaniter & inefficaciter veller: solum ergo posset pro suo arbitrio hæc velilla ex infinitis creare. Recte tamen concludit argumentum, quod talis creatura posset intra eandem speciem, vel idem genus creare Syncategorematicè infinita, id est, non tot quin plura, sicutem successiù: quod etiam Ocham censet inconveniens, sed nullū est, nam Sotetiam potest sic in infinitum plura generare successiù: quamvis ea quæ simul potest facere vel conseruare in quolibet instanti, non solum sint finita, sed etiam in determinato aliquo numero & quantitate, quia virtus finita saltē requirit huiusmodi terminum. Veruntamen hoc idem dici posset de virtute creaturæ ad creandum, si semel ponetur.

Expenditur primaratio D. Thome, cur ad creandum virtus infinita requiratur.

III. **O**missis ergo rationibus, quæ vel in particulari procedunt de hac aut illa creatura, vel per media value extrinseca, Diuus Thomas ex proprio obiecto & modo creationis conatus est duas generales rationes afferre, ob quas in vniuersum omnis creatio omni creature possibili repugnat. Priorem habet 1. parte quæstione 45. articulo 5. in corpore. Quia sic formari potest. Effectus seu terminus creationis est proprius cauſe vniuersalissimæ, ita ut non possit alteri conuenire: ergo & creatio, & potentia creandi sita propria primæ cauſæ, ut non possit alteri comunicari. Consequens est clara, quia illius tantum potest esse actio & potentia, cuius potest esse effectus. Antecedens autem probatur, quia esse ut sic est proprius effectus vniuersalissimæ cauſæ, sed proprius etiam terminus seu effectus creationis est ipsum esse ut sic: ergo proprius terminus creationis, solum primæ cauſæ potest esse effectus. Maior patet, quia effectus vniuersaliores in vniuersaliores causas revocandi sunt: ergo & vniuersalissimus effectus in vniuersalissimam causam: sed esse est vniuersalissimus effectus: ergo. Minor autem probatur, quia per creationem producitur ens in quantum ens: ergo per illam communicatur esse, ut sic secundum absoluam rationem suam, secundum quam est vniuersalissimus effectus, & proprius primæ cauſæ. Hanc rationem impugnat Scotus citato loco, & alii Scotisti in 2. distin. 1. & eam late defendunt Caietan. 1. part. locutato, & Ferrar. 2. conc. Gent. cap. 21. & Capreol. in 2. distin. 1. quæstione 3. Et quidem nonnullæ exobjectionibus Scotti veram & facilem habent solutionem.

IV. Impugnat enim primo illam propositionem Diuus Thomas, quod esse est proprius effectus Dei, ac si sensus eius: solum Deum efficere ipsum esse in qualibet creatura, & causas secundas non concurrere actiū ad efficientem esse existentiam. Sed hic sensus est sine dubio falsus, ut infra ostendam, disputando de existentia creatura, & non est intentus à Diuus Thomas, sed solum vocat esse proprium effectum Dei formaliter ac per se primo, vel quia solus Deus facere potest esse omnino non esse, vel quia solus potest facere in qualibet re omnia quæ ad illius esse requiriuntur. Et huius sensus sunt veri, non tamen deseruunt ad rem praesentem, quia pateretur principium, cū hoc ipsum sit probandum. Alius ergo sensus erit, quod solus Deus respicit esse factibile, ut sit tanquam adaequatum obiectum suæ potentia, & hoc etiam sensus est vera propositione, ut per se confit, & ex dictis in principio huius sectionis: & argumenta Scotti non procedunt contra illam. Quomodo vero deseruiat praesenti rationi, patet ex dicendis.

Ex quo facile etiam constat, quem sensum reddat alia propositione, quod vniuersalior effectus in vniuersaliorum causam reducitur: quam etiam impugnat

Scotus, quia vel est sermo de vniuersalitate posse in vniuersalitate tam cauſe quam effectus: & sic licet genera falso rem causam reducendas.

Scotus, quia vel est sermo de vniuersalitate posse in vniuersalitate prædicationis: & sic nec propositione est ad re, neq; subsumptio vera, quia Deus non est hoc modo causa vniuersalissima. Sed hoc facilem habet responsionem, quia sermo est de vniuersalitate, & portio- nata effectui & causa. Vnde ex parte cauſæ est sermo de vniuersalitate in causando: ex parte vero effectus, est sermo de effectu vniuersali in multitudine, & consequenter de ratione obiectu adæquata vniuersaliori in prædicando. Et hoc modo verissimum est, vniuersaliorum vel communiorum effectuum, id est, rationem entis, vel talis entis quo vniuersalior est, eo respici à causa vniuersaliori, tanquam rationem obiectuum per se primo, & adæquata suæ potest. Et ratio est clara, quia licet causa vniuersalis in se sit simplex, tamen dicitur vniuersalis per ordinem ad multa quæ eminenter continet, & potest efficiere: ergo quo fuerit vniuersalior, eo continebit, & poterit efficiere plura: ergo eo habebit rationem obiectuum vniuersaliorum in prædicando, id est, plura sub se continentem: ergo & è conuerso quo effectus fuerit hoc modo vniuersalior, eo in causam vniuersaliorum reducendas est, si adæquata ac per se primo illi correspondere dicitur. Neque contra hoc obstat, quod rationes vniuersaliorum in prædicando sunt minus perfectæ: nam licet hoc sit verum considerando illas rationes secundum mentis præcisionem, non tamen prout includunt omnia inferiora: hoc autem modo dicitur ens & alia simili ratio adæquata alicui potentia actiue: non enim attingit illam rationem præciam, sed totū quod sub illa continetur. Et hoc modo ens creabile dicitur esse adæquatum obiectum diuinae potentiae, quæ omnia sunt facta manifesta. Alii respondent, esse ut sic, etiam in communis sumptu pro esse existentia, esse maximam perfectionem omnium. Sed de sensu huius locutionis dicemus inferius in prædicta disputatione, nunc enim necessaria non est.

Maior sane difficultas est in applicatione horum generalium principiorum ad concludendam propositionem intentam: quia ex illis ad summum videtur posse inferri duo, quæ supra diximus esse certa. Vnde est, quod creatura non possit creare independenter à prima causa. Quod vero id non possit cum concursu primæ cauſæ, minimè videtur inferri. Nam dare esse non est proprium primæ cauſæ, nisi cum prædicta independentia. Vnde in libro de Causis dicitur (quod Diuus Thomas etiam adducit) secunda causa non dat esse, nisi in virtute prime, & in quantum participat operationem prime: quod non alia ratione verum est, nisi quia causa secunda tantum a ducitur ex parte operationis, & de plicatur, pendens in actione sua ab actuali operatione Dei: ergo hoc modo potest creatura communicare esse, etiam per creationem, quantum est ex vi illius principi. Rursus ex illis principiis optime concluditur non esse communicabilem creaturæ potentiam creandi, quæ habeat pro obiecto adæquato ens creabile, seu ipsum esse ut includit totam latitudinem esse participabilis. Hinc vero non potest concludi omnem participationem illius potentia creaturæ vniuersalis, limitatam ac determinatam ad aliquod genus, vel speciem, vel certè ad aliqua individua rerum creabilium, esse incommunicabilem creaturæ: neque enim huiusmodi potentia sic determinata in ipsis terminis inuoluit repugnariam, neque ex illis principiis ostendi potest impossibilis. Primum patet, quia creatio leonis, verbi gratia, est specie distincta à creatione hominis: ergo ex terminis non repugnat dari potentiam

tiagi creatam commensuratam creationi talis species, & non creationi secundum totam suam latitudinem. Sicut est manifestum in potentia generativa seu deductiva de potentia materia, quae prout se extendit ad omne generabile posibile, est propria solius Dei, maximè cum independentia: limitata vero ad certam speciem generationis potest communicari creaturæ cum dependentia à prima causa. Secundum patet, quia talis potentia creata etiam sit ad creandum, non habebit pro obiecto vniuersalissimum effectum, sed determinatum, & particularem. Unde quod Diversus Thomas subsumit, scilicet, per creationem produci esse absolute, non quatenus hoc vel tale, est quidem verum de creatione in genere, non vero de hac creatione in specie: nam per hanc revera producitur esse quatenus est tale, scilicet hominis, aut Angeli: & ideo non est necesse ut potentia quæ non respicit ad eam creationem ut sic, sed tamen creationem, sit vniuersalissima potentia: ergo non oportet ut sit propria primæ causæ.

XXVII. *Prima ens datio diffusoria.* Ad hanc difficultatem primo responderi potest concedendo non amplius probari illo discursu, id est non esse contra Diversi Thomæ autoritatem, quia ille non videtur amplius concludere voluisse tali discursu. Quod patet, nam statim post illam rationem refert opinionem dicentium, posse creaturam creare per virtutem acceptam à Deo, & licet D. Thomas ibi vocet hoc, creare instrumentaliter, tamen revera videtur solum sumere illud. *Instrumentaliter* tamen, prout etiam causa secundæ principales dicuntur esse instrumenta primæ causæ. Quod probari potest, nam hoc modo refert statim opinionem Auctoren dicentis vnam intelligentiam c. easle aliam: Auctena verò non posuit intelligentiam creationis, ut instrumentum in rigore sumptum, sed ut causam secundæ principalem. In hac verò response duo incommoda relinquentur, vnum quod ratio non defenditur nec manet probata conclusio. Aliud spectans ad memorem D. Tho. quod ratio qua statim probat creaturam non posse esse instrumentum creationis, procedat etiam de causa secunda principali, quod tamen difficile est, ut inferius declarabimus attingendo rationem illam.

XXVIII. *Secunda* Secundo ergo respondere possumus, efficaciam illius rationis in eo considerare, ut ex formalis obiecto & modo creationis elicere non posse dari potentiam creandi, quæ ex eis non respicit, ut adeqnatum obiectum esse secundum totam latitudinem entis participabilis (huiusmodi enim ens intelligendū est quoties in hac materia dicitur ens in quantum ens, nisi illud in quantum specificatiū simatur ut dixi). Vnde autem illius illustrationis videntur D. Tho. ponere in illa propositione: *Producere esse absolute non in quantum est hoc vel tale, pertinet ad rationem creationis.* Potestque ita formari deductio, nam per omnem creationem sit per se primo esse, non s. Ium in quantum est tale esse, sed etiam in quantum est esse: ergo omnis potentia à qua est talis actio, respicit ut formale & ad eam quantum obiectum ipsum esse, non solum in quantum est tale esse, sed absolute in quantum est esse: ergo talis potentia necessario debet esse vniuersalis, & complectens omne ens participabile. Consequens est clara, quia omnis potentia complectit rationem quæ sub suo obiecto ad eam & formaliter comprehendetur. Maior etiam constat ex doctrina Philosophi. Physicor. supra tacita, quam etiam bene declarat Caiet. 1. p. q. 44 art. 2. Nam effectus dicitur fieri per se primo secundum eam rationem, quæ non praesedit ex parte effectus: nam si praesedit, iam non per se, sed per accidens fieri dicitur, nam cum ignis generatur ex aere, non sit per se corpus, neque elementum, sit autem per se ignis. Sic igitur in omni creatione sit per se ens seu esse non solum ut tale, sed simpliciter ut esse: quia nulla ratio entis aut esse supponitur ad creationem, cum sit ex nihilo.

Minor vero probatur, quia illa ratio secundum quam per se primo attingit potentia suum effectum, videtur esse formalis ratio obiectiva sub qua talis potentia attingit eundem effectum. Vnde fit, ut in causando tam vniuersalis & abstracta sit potentia quæ est in ordine suo illa ratio formalis obiectiva, quam per se primo attingit.

Addere præterea possumus ad confirmandam eandem deductionem alium discursum eiusdem D. Thomæ in eodem articulo in solutione ad. Quia alio quidquid creat aliquid, creat absolute ens, & non tantum applicando esse seu naturam entis ad hoc ens: ergo quantum est ex se potest creare quolibet ens creabile. Explicatur antecedens, nam fieri non potest ut qui participat aliquam naturam producatur illam, sed applicando illam ad aliquid, ut Petrus non potest esse causa naturæ humanæ absolute, alia posset esse causa sui ipsius: Vnde solum potest esse causa ut natura humana sit in Paulo vel Francisco. Sic autem hinc homo participat naturam hominis, ita quilibet ens creabilem participat naturam eius, non ergo potest producere absolute naturam eius, sed applicando illam ad hoc ens. Ergo sicut homo non potest per actionem vel productionem suam applicare naturam hominis ad hoc, nisi prefigurando aliquid quo illa determinatio naturæ communis ad hoc inviduum sit, ita in vniuerso non potest ens per participationem communicare naturam eius nisi prefigurando aliquid quo determinatur natura entis ad hoc: quod repugnat creationi. Ergo conuerso omnis potentia quæ potest producere absolute ens nihil presupponendo, producere absolute naturam entis, & non tantum applicando illam ad hoc: ergo omnis potentia quæ potest sic producere, est vniuersalis potentia: unde non potest esse ens participatum, sed ens per essentiam.

Sed adhuc non quiescit animus, sed in tertio discursu plures difficultates inuenit. Nam in priori illa *propositio subsumpta*, in qua est tota vis argumenti, scilicet, omnis potentia per se attingens in aliquo efficit rationem aliquam entis, est de se vniuersalis ad omnem rationem aliquam entis, sub tali ratione comprehendatur, non videtur in vniuerso vera: nam cum generatur triticum v. g. non solum per se generatur triticum, sed etiam viues, quia non presupponit ratio viuentis: generatur enim triticum aut herba ex terra non viuente, & tamen quia habet potentiam ad generandum triticum, non præterea habet potentiam ad generandum omnem viuentem. Idem est cum equus generat equum, non solum ex non equo, sed etiam ex non animali, nempe feminæ: tunc enim per se generatur & equus & animal, & tamen illa potentia generativa non respicit rationem animalis ut ad eam, nec potest efficiere generationes omnium animalium. Præterea, alia sequitur etiam Deum posse creare seipsum, quia quantum obiectum potentia creatrix non erit tantum ens creabile, sed absolute & præcise ens: ergo comprehendet sub se absolute omnem ens, etiam ipsius Deum. Nec dici potest, ens ut sic abstractum per se non creari, quia ratio entis supponitur saltem in creatore: hoc enim non impedit productionem per se: nam ignis per se generat ignem: licet ratio ignis in generante supponatur: & ideo supra dixi, rationem quæ per se sit, non debere supponi ex parte effectus, quia ex parte agentis non obstat.

Quod si respondeatur id non sequi, quia potentia creandina non attingit illam abstractissimam rationem entis, ratione ut sic præcise sumptam, sed quatenus includatur in ratione entis creabilis: quod ultra dialecticis terminis diximus, non attingere illam reduplicatiū, sed specificatiū: est quidem respon-

eo optima, tamen per eandem infringitur tota vis rationis & discursus D. Thomae. Nam eodem modo dicere per potestiam creandi communicatam creatura, non fieri per se rationem entis creabilis ut sic, nisi quatenus includitur in ratione talis entis, atque ita etiam huiusmodi potentiam non attingere ens in quantum ens duplicatus, sed specificatus: & ideo non recte colligi, talem potentiam debere esse univerisim, & comprehendere ens omne creabile. Vnde claritas gratia distingue possumus inter fieri per se, & fieri per se primo, afferreque ad illud primum sufficere, ut res secundum eam rationem qua per se fieri dicitur, non supponatur ex parte effectus: hoc vero posterius addere, quod res secundum talem rationem fieri per se proprius, & quasi formalis terminus potentiae agentis, & non tantum ut inclusus in formalis termino. Per creationem ergo fit per se ens in quantum ens creabile, non tamen ex ratione creationis probari potest esse necessarium ut fieri per se primo secundum illam transcendentalem rationem nam potest creari ab aliqua potentia per se primo quatenus tale ens. Licet autem illa propositio, que est fundamentum illius discursus, admittatur effectus per se primo, non tamen admitti potest de omni effectu per se, ut argumenta facta concludunt, non est ergo sufficiens ad concludendum intentum.

III. Nec minor est difficultas, sed fortasse maior in posteriori discursu, illa enim propositio: *Quiparticipat aliquam naturam non potest absolute illam producere, sed applicando illam ad aliquid, seu ad hoc: in hoc sensu et vera, quod non potest producere illam absolute, id est in omnibus, reb. in quibus existit, videlicet si illa natura sit specifica, non potest producere illam in omnibus includuis in quibus apta est existere: si vero in natura generica aut ratio transcendentalis, non potest eam producere in omnibus, inferioribus seruata proportione. Et hunc sensum probat optimè illa ratio, quia alias talis res posset efficere se ipsam. Iuxta hunc autem sensum, vel non est verum, vel sicut est sine probatione affluitur, quidquid creat, creare absolute ens: cur enim non poterit creare quædam entia & non alia, ut haec tenuis argumentum fumus? Aliud vero sensum potest illa propositio reddere, qui videtur magis intentus in illo discursu, nimirum, quiparticipat aliquam naturam, non posse producere illam naturam absolute, id est secundum se totam, & secundum omnem partem eius, sed tantum presupponendo aliquam partem eius, eisipam applicando: quo sensu verisimile dicitur, quidquid creat, creare absolute ens, tamen illa propositio in eo sensu, siue vera, siue falsa sit, non probatur in praedicto discursu: nam licet aliquis produceret naturam sibi similem absolute in dicto sensu, non sequitur quod posset esse causa sui iesus; nam posset producere talem naturam secundum se totam in uno vel alio individuo: non tamen in omnibus, aut in una specie (si natura sit generica) & non in omnibus. Et pari ratione posset creare quod ens absolute in dicto sensu, id est secundum totam entitatem: non tamen omne ens.*

XXXIII. Vnde vterius in bono sensu verum est, quod qui participat aliquam naturam, non facit illam ab solute existere, sed est causa quod sit in hoc individuo, aut in hoc ente: non recte tamen inde inferitur, praesupponi ad actionem, per quam sit tale individuum vel tale ens, aliquod principium individuans, nam potest tota res cum toto suo principio individuante per illam actionem fieri. Cum enim natura specifica dicitur fieri in individuo, vel applicari ad individuum, non est singendum quod una res quæ sit, applicetur praesertim, sed solum dicitur applicari, quia in uno non individuo sit, & non in sua abstractione. Vnde etiam quando Deus creauit Adamum, non creauit totam speciem humanam ab solute, id est abstractum, sed creauit illam applicando eam (iuxta illum modum

loquendi) ad hoc individuum, non quidem presupponendo in illo ex parte eius principium individuationis, sed illud simul creando. Sic igitur, quamvis unus angelus crearet sibi similem in natura, applicando suam specificam naturam ad tale individuum, non oportet, ut res suam actionem supponeret principium aliquod individuans alium angelum, sed quod illud simul produceret. Maximè cum hoc principium individuans in singulis naturis nihil aliud sit quam ipsam entitatem naturæ, si sit simplex: vel principia quibus intrinsecè constitutur, si sit composta. Et confirmatur, quia alias eodem discursu probaretur, supposito uno angelo non posse Deum creare alium illi similem, quia vel per illam actionem crearet talem naturam specificam absolutam: & hoc non, quia per illam actionem non creat priorem angelum, vel producit applicando specificam naturam ad hoc individuum: & sic oportet ad talem actionem supponi principium individuans. Quod si tunc dicatur, ut verè dicendum est, applicari illam naturam ad hoc individuum, producendo absolutam totam eius entitatem ex nihilo, idem omnino diceretur, etiam si unus angelus crearet alium sibi similem, vel in specie, vel in genere: nam quod in ipso agente supponatur similis natura, nihil obstat creationi, ut iam supra dictum est.

Fatetur nescire me omnibus his difficultatibus satisfacere, nam contra posteriorem discursum positum (vt ita dicam) videntur mihi concludere non esse aptam ratiocinationem illam: contra priorem vero saltem ostendunt non conuincere, quia non omnia principia, quæ in eo sumuntur, sufficienter probantur, quamvis non constet esse falsa. Et omnia reducuntur ad illud, quod omnis potentia creandi talis necessario esse debeat ut se extedat ad omne creabile. Hoc autem non videtur satis conuinci ex his quæ hactenus diximus, & præcise considerando terminum ad quem tendit creatio. Videndum autem superest, an coniungendo terminum à quo, & specialem habitudinem horum terminorum, & modum agendi proportionatum illis id possit efficacius inferri.

Est igitur ultima ratio eiusdem D. Thomæ dicto *XXXV.* artic. 5. ad 2. nam potentia creandi esse debet necessaria infinita: ergo non potest esse creata: & eodem modo inferri potest necessario extendi ad omne creabile, nam potentia simpliciter infinita, est etiam universalissima, & obiectum eius esse debet infinitum, quantum esse potest in ratione obiecti factibilis. Antecedens probatur à D. Thoma, quia virtus potentiae non tantum attenditur ex re facta, sed etiam ex modo: sed modus producendi ex nihilo indicat infinitam vim in agendo: nam ad producendum aliquid ex potentia remota, requiritur magna virtus, & ex remotori major: ergo ad producendum ex nulla potentia, seu ex nihilo requiritur infinita virtus. Eadem rationem habet Albertus in 2. distinctione 1. ar. 7. & alii.

Nonnulli fundant rationem hanc in eo, quod in inter ens & nihil est infinita distantia. Sed non recte, ut *XXXVI.* Henr. quod Scotus supra responderet, quia nullum ens distat à nihilo nisi secundum eos gradus entitatis, quos in se habet. Vnde etiam D. Thomas in 4. distinc. 5. quæst. 1. art. 3. ad 5. art. 1. non esse distantiam infinitam inter ens & non ens ex parte ipsius entis, nisi quando ens est infinitum: quia unum oppositorum tantum distat ab alio, quantum de reliquo participat. Et ideo materia quia est imperfectissima, dicitur ab Augustino prope nihil, angelus autem dicitur esse prope Deum, & unumquodque ens quo est perfectius, eo magis accedit ad Deum, & magis recedit à nihilo. Ipsum autem nihil potest quodammodo dici infinita, vel potius indefinita seu indeterminata distare ab ente, quia nihil potest magis distare ab ente quam ipsum nihil, vel quia non habet unam determinatam distantiam,

sed

sed potest habere maiorem & maiorem secundum varios gradus entis. Sed hoc non refert ad præsens, quia per creationem non transcenditur (vt ita dicam) tota hæc distantia ipsius nihil secundum totam latitudinem suam, sed solum secundum eos gradus entitatis, quos recipit ens, quod creatur.

xxxviii.

Alii ergo communiter fundant illam consecutionem in maxima improportione, quæ est inter ens & nihil. Nam ad agendum ex potentia magis elongata ab actu, requiritur maior virtus: ergo qua proportionem effectus fieri ex remotiori potentia, eadem requiritur maior virtus: ergo vbi elongatio actus à potentia est sine illa proportione, ibi maior sine illa proportione virtus requiritur, hæc autem non est infinita: nam omnis virtus finita seruat aliquam proportionem ad alteram finitam. Qui argumentandi modus frequens est apud Aristotelem, vt constat ex 4. & 8. Phys. Ex quo simili proportione argumentatur Caetanus, nam si ad producendum aliquid ex nihilo sufficeret virtus finita, sequeretur, quæquam virtutem requiri ad producendum aliquid ex aliqua materia, & ex nihilo: sit enim virtus creatrix finita vt quatuor: virtus autem producens ex materia remota sit vt duo: ergo virtus necessaria ad producendum ex materia duplo remotiori erit saltem vtria: ergo ad producendum ex vltiori materia duplo etiam remotiori, erit necessaria virtus vt quatuor: ergo tanta virtus requiritur ad producendum aliquid ex aliqua materia, quanta ad creandum.

xxxix.

Contra hanc verò rationem multa obiiciunt Scotus, & Durandus supra. Sed omnia co-tendunt, vt p̄-bent inter ens & nihil vel non esse distantiam, vel nō infinitam: quod non refert ad rationem factam, iam enim ostendimus non esse necessarium singere illam infinitam distantiam propriam & positivam, neque inde sumi argumentum, sed ex improportione quæ indicat talum modum operandi, qui summan efficaciam in agente requirat. Veruntamen illa obiectio quam supra proposuimus, videtur valde enervare hanc rationem: optimè enim probat argumentum, virtutem creativam esse ex hoc capite improportionabilem virtuti educitiæ de potentia materia: hinc tamen non recte infertur fore necessariam infinitam simpliciter, nam satis erit sit alterius ordinis, quæ follet etiam dici infinita secundum quid, quam admittere nullum est inconveniens. Et hoc satis est vt illa potentia non seruet proportionem respectu cuiusvis potentia, quæ solum possit operari per educationem formæ de potentia materia: quia proportio solum seruat inter ea quæ sunt eiudem rationis, seu quantitatis. Et declaratur hoc amplius ex ipsomet discursu: nam eum dicitur ad producendum aliquid ex potentia magis remota requiri maiorem virtutem, scimus est de potentia passiva, & de maiori vel minori elongatione ab actu ex defectu dispositionum, vel propter repugnantes dispositiones, & consequenter sit etiam comparatio inter virtutes actiua solum per educationem de potentia passiva. At verò cum inferatur ad producendum aliquid ex nihilo maiorem requiri virtutem, illud ex nihilo non designat aliquam potentiam passivam remotissimam ab actu, seu valde indispositam, sed designat potius carentiam omnis potentia passiva: ergo non potest cōcludi quod potentia productiva ex nihilo sit maior vel infinita per argumentum (vt ita dicam) potentia educitiæ sed solum quod potentia sit actiua, scilicet ex nihilo, est alterius & superioris ordinis ab omnipotentiæ tantum educitiua: etiam si potens sit ad educationem formam ex quacunque potentia reali, quæ remotissima sit. Atque ita non sequitur illud inconveniens, quod potentia creativa & educitiua sint eæquales, quia sunt improportionatae. Adde, quod si non essent cætera paria, sed ad diuersos effectus inæqualiter perfectos cōparentur, non esset illud magnum inconveniens,

vt etiam supra argumentando in principio propo-
suimus.

Propter has ergo difficultates dixi superiorius, veritatem hanc certiore nobis fieri ex his, quæ facta Di-
scusses, quam ex ratione, quæ efficaciter demonstrat, atque conuincat, non posse aliud fieri. Atque eodem modo censeo ex rebus factis probabilissime ostendi ad cuiusvis rei creationem requiri potentiam sim-
pliciter infinitam: nam cum facta hinc à Deo plures substan-
tia ad eadē perfectæ, nulla earum accepit virtu-
tem ad creandum vel minimam rem, & quæ est ap-
pe nihil: ergo signum est id solum prouenire ex limi-
tatione omnium harum creaturarum quantumvis per-
fectarum: alias nulla ratio reddi posset cur maxima
perfectio quæ in angelis, aut Seraphim inuenitur, ad
hoc non sufficiat. vtque hinc vltius sit coniectura,
illum superiori ordinem, cuius necessario esse de-
bet potentia creativa, non esse alium nisi ipsius esse
per essentiam: nam inter esse participata non posse
nous ordo, seu nous gradus reperiri præter eos,
qui facti sunt: cum ergo supputatur cōcluditur po-
tentiam creativam debere esse alterius ordinis, con-
cluditur esse infinitam: nam ille ordo non est aliis
nisi in quo est ipsum esse per essentiam. Et hoc signi-
ficauit Athanas. sermo. 3. contra Arianos, cum dixit,
Administrare, creaturarum ac seruorum est, condere autem
atque creare solum Dei, & Verbi eius ac saepius Prae-
dicta declarari amplius hoc potest, nam ipse modus ef-
ficaciter per creationem indicat suminam quandam
efficaciam, & independentiam in creatore, quia, cū
ad agendum nullam supponat potentiam realem ex-
tra se, tantum requirit potentiam obiectivam, seu
possibile per non repugnantiam: hoc autem indicat
suminam vim in potentia actiua, & ideo fortasse di-
xit Cyril. lib. 2. cont. Julianum, efficaciter posse operari
ut creare, & producere res quæ aliquando non erat,
et evnum ex iis quæ propria sunt solum & omnium summa
substantia.

Deinde creatio est prima omnium actionum per quam communicari potest esse participatum, & hoc sensu per se primo tendit ad producendum ens to-
tum in quantum ens: hinc ergo satis fit verisimile,
hinc actionem talem esse vt natura sua essentia-
liter postulet manare ab ipso esse per essentiam: ideoque
non posse dari entitatem participatam quæ vim ha-
beat ad talem actionem.

Et ex eodem principio satis probabiliter intelli-
gitur, illam gradationem superiorius factam, quod ad
producendum ex maiori potentia requiritur maior
perfectio, intelligendam esse non solum intra aliquod
genus entis, sed absolute in latitudine entis: ideoque
ad creandum requiri virtutem non qualisunque
ordinis superioris sed supremi qui in tota latitudine
entis seu potentia actiua intelligi potest. Atque hinc
vltius sit valde probabile illud principium, quod
potentia creandi necessario se extedit ad omne crea-
tibile: quia nō expectat (vt ita dicam) ex parte obiecti-
vi nō repugnantiam, vt effectus fit autem. Et quia
principium primæ emanationis, & participationis ab
ipso esse per essentiam, & ideo talis potentia nihil
esse potest nisi virtus quæ sit ipsum esse per essentiam,
quæ est virtus vniuersalissima, & de se potens in o-
mne esse participatum. Et ob hanc fortasse causam
dixit August. lib. 9. de Genes. ad literam cap. 15. Ang-
lum tam non posse quanvis rem creare, quam neque sump-
pliciter.

His ergo modis in religimus quanvis superioris
rationes non sine demonstrationes omnino cog-
entes, plurimum tamen conferre ad indicandam ali-
rudinem potentia creativa, & rationem ob quam
repugnat esse creatam.

Tandem mihi non omnino displicet (quamvis
Scotus eam contemnet) alia coniectura Aegidii, ni-
mirum quod cum omnis creatura sit mutabilis, & quod
liquo modo constans ex actu & potentia, verisimile
est non esse capacem natura sua potentia agendi nisi
per

per motum vel mutationem, & inducendo actum in potentiam. Pater consequentia ex illo principio, quia modus agendi imitatur modum essendi. Ex quo fit & contrario, ut Deo coherenti posse creare quatenus effactus purus & ipsum esse per essentiam, ac deniq; quatenus virtutem habet infinitam.

Satis fit rationi in principio posse.

Ex his satis responsum est principali rationi dubitandi in principio posse. Quod verò in augmentum difficultatis addebatur de virtute principali, non innata, sed superaddita, duobus modis potest etiam ex dictis facile expediti. Prior sumitur ex his, que de facto creditur, quia de facto nulla talis virtus principalis ad creandum comunicata est substantiis creatis, & tamen illis additæ sunt virtutes & qualitates perfectissimi ordinis: ergo signum est nullæ virtutem naturis rerū superaddi posse, quia sit principalis virtus creandi. Vnde iudicio meo non restat nec satis consentaneo loquuntur, qui dicunt omnes supernaturales qualitates, que nobis infunduntur, creari, alias etiam supernaturales actus, ut visio beatæ, crearentur, nam sunt veræ qualitates, & tam supernaturales sicut ipsi habitus. Ex quo fieret ut lumine glorie &c. quod est principale principium ad faciem visionem, esset etiam principalis virtus ad creandum: quod absurdum est.

Posterior responsum est, rationes prius factas non probare tantum de virtute connaturali, sed simpli- citer de virtute creata, eo enim tendunt ut ostendat nullam virtutem creandi esse posse creare aut limitatam, quod ex parte procedit de virtute indita naturæ ab extrinseco. & de illa qua ab intrinseco nascitur: nam virtus quæ extrinsecus additur, creata esse debet. Vnde etiam oritur alia ratio, quia virtus addita supra naturam rei, necessario esse debet accidentalis, nam substantia non potest sibi ipsi addi, vel esse supernaturalis sibi: & ideo virtus superaddita necessaria est accidentalis: virtus autem accidentalis non potest esse principalis virtus creandi. Quod ex modo essendi eius satis colligi potest, iuxta ea quæ superius diximus explicando primum discursum Scotti: nam cum omne accidens sit natura sua pendens in esse à subiecto, sicut non potest ut habeat connaturalis modum agendi extra subiectum seu independentem à subiecto, qualis est modus creationis: ergo non potest esse principalis virtus creandi. Est enim attentè considerandum, quod, licet forma aliqua, quæ est principalis virtus ad aliquem actum, sit supernaturalis subiecto, & ideo ille modus agendi sit etiam tali subiecto supernaturalis, tamen illa forma habet suæ propriam essentiam & naturam sibi connaturalem: & ideo ille modus agendi ipsi formæ est connaturalis. Cum ergo modus agendi sine subiecto non possit esse connaturalis accidenti, neque virtus creandi esse poterit connaturalis aut subiecto, aut ipsi formæ accidentalis: & ideo talis forma non potest esse principalis virtus.

SECTIO III.

An possit dari instrumentum creationis.

ON est in animo hanc rem ex professo ac Theologicè tractare, sed tantum breuiter attingere, quatum ex discursibus factis concludi potest. Ex dictis enim viderit efficaciter concludi, non posse esse creaturam instrumentale principium creandi, tales (inquam) instrumentum quod natura sua sit instrumentum & ordinatum ad talem actionem, quod que habeat naturalem potentiam instrumentariam ad illam, constat enim ex superiori dictis de causa a gente creata inter virtutes activas connaturales agentes.

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

tibus creatis esse quasdam instrumentarias, & non principales, qualis est virtus seminis. Hoc ergo sensu dicimus, recte probari ex dictis, non posse dari virtutem creatam, quæ ex se & natura sua sit instrumentaria virtus creandi. Probatur, quia virtus instrumentaria creaturæ ad physicas & reales actiones semper est accidentalis: virtuti autem accidentalis non potest esse connaturalis modus agendi per creationem, etiam instrumentari. Maior constat inductione in omnibus propriis instrumentis, quæ non solum propter habitudinem vel denominationem ad aliquod prius agens, sed propriè propter intrinsecum modum agendi, & insufficientiam virtutis ad effectum, vocantur instrumenta. Ex parte terea specialiter probatur in præsenti, quia si tale instrumentum nō esset accidentis, esset aliqua substantia. Cuius ergo esset instrumentum in creatione? Non sibi ipsius, ut constat, nec etiam alterius substantiæ creari, quia nulla est, quæ sit principale agens ad creandum; & instrumentum dicitur ex parte agentis principalis: nec deniq; Dei, quia ex parte Dei non est necessarium ad ullam creationem instrumentum, ut per se constat: nec verò ex parte ipsius substantiæ potest aliqua cogitari quæ natura sua postulet adhuc finem institutum, ut sit creationis instrumentum, cum ille finis sit valde extrinsecus, & valde accidentarius ad rerum creationes.

Imo cum substantia sit ens per se, nunquam finis aliquius substantiæ ipsi connaturalis est, quod sit instrumentum ad aliquam actionem, nisi talis substantia sit aliquo modo partialis, & comparetur ad eam cuius est instrumentum ut pars ad totum: & tunc etiam potius se habet ut deferens, virtutem instrumentariam, quam ut instrumentum per propriam substantiam.

Quod autem virtus accidentalis non possit esse naturale instrumentum creationis, eadem fere ratione probari potest, quæ de principali virtute facta est. Nam modus connaturalis agendi, esse debet proportionatus modo essendi forma, sive agat ut virtus principalis, sive ut instrumentaria, quia utroq; modo actione consequitur ipsius esse naturale formæ: sed modus essendi cū independentia à subiecto nō potest esse connaturalis accidenti: ergo nec modus agendi ex nullo subiecto potest esse illi connaturalis: ergo non potest accidentis esse virtus natura sua instituta ad sic operandum etiam per modum instrumenti. Atque hoc bene confirmat ratio, qua D. Tho. 1. p. quæst. 45. ar. 5. probat, creaturam non posse esse instrumentum creationis, scilicet quia creatura non potest esse instrumentum, nisi per aliquid sibi proprium dispositiuè operetur ad effectum principialis agentis.

Quocirca si D. Thom. in illo articulo in hoc tantum sensu loqueretur, scilicet, de instrumento natura sua ad hanc actionem instituto, & habente connaturalem virtutem instrumentariam ad creandum, nulla esset aut in conclusione, aut in ratione eius difficultas. Nam quod obitum potest contra illam rationem, sive actionem instrumenti non esse aliam ab actione principialis agentis, & tunc instrumentum non operari dispositiuè ad effectum principialis agentis, sed immediatè illum efficeret, ut multi censent de phantasmate respectu speciei intelligibilis: hoc (inquam) cōmodam habet solutionem, & illius principii interpretationem. Nam semper instrumentum naturale secundum aliquid sibi proprium, quod in effectu proportionatè ei correspondet, operatur ad effectum principialis agentis, dispositiuè autem operari dicitur, non semper cum omni rigore & proprietate, id est, inducendo dispositionem præiā re ipsa distinctam ab effectu principialis agentis, sed vel hoc modo, vel quia instrumentum secundum id quod est sibi proprium, determinat actionem principialis agentis; quæ determinatio reduci potest ad genus causæ materialis seu dispositiū: quo modo phantasma

S. determinat.

II.

III.

determinat actionem intellectus agentis ad talem speciem producendam. Neutro autem ex his modis potest creatura naturali virtute concurrere ad creationem ut instrumentum. Non quidem introducendo dispositionem præiam, quia huiusmodi actio semper supponit subiectum quod disponendum sit: quod repugnat creationi. Neque etiam determinando per aliquod sibi proprium actionem principalis agentis: quia omnis forma creata secundum proprium & connaturalem modum agendi, non habet proportionem cum actione ex nihilo, & ideo non potest secundum aliquid sibi proprium determinare huiusmodi actionem, ad aliam concurrendo.

IV. Quæ ratio sic exposita potest accommodari etiam ad causas secundas principales, quæ in eo sensu dici possum operari dispositiū ad effectus primæ cause, quatenus per proprias virtutes determinant actionem eius. Tamen in eis ratio hæc per se sola non sufficiet, nisi supponatur aliunde probatum virtutes causarum secundarum non possit esse natura sua sufficietes seu proportionatas in suo genere ad effectū ex nihilo producendum: quia hinc solum probari potest non posse illas determinare cōcūrsum primæ cause ad talem actionem. Quin potius ratio illa applicata ad propria instrumenta, & dicto modo intellecta, supponit probatum, quod virtus creata non possit esse principale principium creandi. Nam in hoc maximè fundatur, quod instrumentum, quantum ad id quod dispositiū vel (ut ita dicam) determinatū operatur per id, quod est sibi proprium, ita se gerit ac si esset virtus principalis, quantum ad hoc quod est operari secundum modum connaturalem & proportionatum tali natura.

V. Adde præterea, si solum discursum Divi Thomæ in illo articulo spectemus, non videatur posse procedere in alio sensu nisi de instrumento connaturali. Nam illud principium, instrumentum per aliquid sibi proprium dispositiū operatur ad effectum principalis agentis, non est in alio sensu necessarium, aut verius, supposita communio in doctrina de diuinis instrumentis supernaturaliter eleuatis ad opera iustificationis, transubstantiationis & similia: illa enim instrumenta nihil operantur per propriam virtutem ad effectū principialis agentis; ut in primo & tertio tomo 3. p. late tractatum est. Et hunc sensum satis confirmat probatio illius principiū quam statim D. Tho. subiūgit, dicens, *Si igitur nihil ibi ageret (supple instrumentum) secundum id quod est sibi proprium, frustra adhiberetur ad agendum.* Nec oportet esse determinata instrumenta determinatarum actionum. Hæc enim ratio optimæ est in instrumentis natura, quæ per se ordinata, determinata, & necessaria sunt ad suos effectus. In instrumentis autem diuinis nullam vim habet illa probatio, quia verisimum est instrumenta diuina non esse determinata, sed indifferenta & quasi uniuersalia per potentiam obediens: id est determinantur autem ad determinatas actiones per diuinā voluntatem & elevationem, seu specialissimum concūrsum. Quare talia instrumenta non sunt quidem necessaria, nam sine illis & que potest Deus eosdem effectus facere, non tamen propterea dicentur esse frustra, quia & quando eleuantur & assumuntur verè agunt, & non sine fine, & causa rationabili eleuantur ut agant.

VI. Sed quanquam ratio & discursus non videatur amplius concludere: omnes tamen discipuli, & interpres Divi Thomæ intelligunt generalis eius sententiam, nimirum creaturam, etiā ut instrumentum eleuatum diuina virtute non posse concurre ad creationem. Et certè D. Thomas cum ibi sententiam Magistri impugnat, id satis significat. Nam Magister non dixerat creaturam posse esse naturale instrumentum creationis, sed per diuinum ministerium, agebat enim de sacramentis quatenus sunt di-

ui: a instrumenta, ut patet in 4. distinc. 5. Vnde idem D. Thomas 3. p. quæst. 13. artic. 2. distinguens exp̄se inter virtutem naturæ & instrumentum gratiæ, negat creaturam posse esse instrumentum creationis, vel annihilationis: idem in 2. cont. Gent. cap. 21. & in eadem sententia sunt omnes Theologi qui sententiam Magistri impugnant, ut Albertus, Scors, Henricus, & Aegid. locis citatis sententia p̄ced. Verum tamen controverha hæc quatenus attinet ad supernaturale instrumentum, in Theologia examinanda est: existimo enim ex propriis principiis creationis non posse definiri.

Nam si verum esset, creaturā aut nullo modo posse eleuari diuina virtute ad agendum aliquid vera actione physica, quod suam naturalem potentiam & virtutem excedat, aut non nisi per virtutem aliquam in ipsa receptam, quæ connaturalem vim habeat ad talem effectum, quod multi Theologi opinantur, & non improbabiliter. Si hoc (inquam) est verum, lat̄is consequenter & optime dicitur non posse creaturam eleuari ut instrumentum creationis. Si autem Deus potest eleuare creaturam ut per suam inherentiam absque alia superaddita efficiat effectum excedentem virtutem suam naturalem, quod ego longè probabilius iudico (sic enim existimo eleuare aquā ad efficiendam gratiam, & ignem ad torquendos spiritus, & verba ad transubstantiandum.) Si hoc (inquit) est verum, non video qua ratione consequentia negari valeat, posse Deū uti vna creatura ut instrumento ad creandum aliam. Quia neque sufficiens ratio differentiæ asseratur; neq; assertur specialis aliqua ratio, qua hoc proberur impossibile.

Prior pars pater, nam vñica differentia esse videtur, quod creatio non est actio ex subiecto, ut cursum, alia actiones. Sed hæc differentia in primis non est. universalis, nam etiam transubstantiatio non est actio ex subiecto, ut docet D. Th. 3. part. quæst. 35. artic. 3. Quod autem in transubstantiatione supponatur alia quid ut materia remota, & ut termin⁹ à quo, vel sub alia simili habitudine, nihil sane refert ut minime pugnet instrumentum creatum concurre ad illam actionem, quam ad creationem. Deinde ex illa diff. auctoritate non probatur, sed sumitur quod probandum est. Ex hoc enim quod creatio est actio sine subiecto, optimè infertur non posse esse connaturalem creaturæ, neq; ut principali virtuti, neque ut instrumento, tam in hoc non obstat ex proportionali ratione alia instrumenta diuina contendimus, hanc actionem posse communicari instrumento creato per eleuandem. Nam etiam actio conuertit suam substantiam in totam sui stantiam non potest esse connaturalis creaturæ neque ut principali causa, neque ut instrumento: actio similiter in spiritu, præferim quam illo sit supernaturalis qualitas, non potest esse connaturalis corpori, & tamen virtus communicari diuina virtute per eleuandem: e. g. idem est de altera actione.

Altera vero pars constabit facile applicando rationes factas de virtute principali, & de instrumento connaturali, & considerando non procedere in instrumento per eleuandem. Quod enim quidam auctoritatem sequi, tale scilicet instrumentum habere infinitam virtutem & perfectionem, minimè sequitur, nam actio huius instrumenti non attendit ex perfectione eius, sed ex perfectione primi agentis & potentia obediens instrumenti. Vnde in hoc ordine instrumentorum non est necessaria res perfectior ad perfectiorem effectum vel actionem. Neque hic potest fieri illa gradatio, quod ad producendum rem de maiori potētia maior virtus requiratur: nam eodem instrumento potest Deus educere formam ex subiecto quantumvis resistente. Denique eadem ratio fieri posset de instrumento transubstantiationis, nam etiam ad transubstantiandum virtute propria vel connaturali, requiritur infinita perfectio.

V. via sententie.

IN qua re tres inuenio esse posse dicendi modos. Primus est creationem in ratione actionis non esse aliquid in creatura, sed in ipso creatore esse ipsummet actum diuinæ voluntatis aut diuini imperii, quo res ad extra producit. Dico autem in ratione actionis, nam in ratione relationis, quæ supponit actionem iam terminatam, & resultat ex termino eius, creatio aliquid esse dicitur in creatura, scilicet, relatio quædam talis ad creatorem. Hæc sententia D. Thom. i. p. quæstione 45. articulo 3. quem ita exponit Caecilius, & alii Thomistæ. Ratio Diuini Thomæ est, quia creatio non est mutatio, ergo nihil esse potest in creatura, nisi relatio. Antecedens pater, quia mutatio est circa aliquid subiectum, ut ex definitione motus constat: creatio autem non est circa subiectum, ut etiam constat ex definitione eius supra tacta. Prima vero consequentiam probat D. Thom. i. p. quæst. 45. art. 2. quia actio & passio conueniunt in substantia motus, & differunt secundum habitudines diuersas ad agens, vel passum, ex 3. Physicorum textu 20. Ergo ablatu motu à creatione nihil potest remanere nisi relatio, vel creatura ad creatorem, vel creatoris ad creaturam.

Secundo quia creatio non potest esse actio transiens formaliter: ergo est formaliter immanens in creante, & dici potest virtualiter seu eminenter transiens, quia vim habet ponendi effectum ad extra, quod quadrat optimè in actum diuinæ voluntatis vel imperii. Consequentia est clara, quia inter illa duo membra nullum est medium. Antecedens vero probatur, quia actus transiens est accidentis, & consequenter ex necessitate requirit subiectum, sed creatio non requirit subiectum, ergo non potest esse accidentis: ergo non potest esse actio transiens.

Vnde argumentum tertio, nam omnis actio est prior natura suo termino: ergo creatio etiam est natura prior re creata: ergo non potest esse in re creata, sed in creatore. Patet hæc ultima consequentia, quia impossibile est intelligere creationem ut actionem extra Deum, & priorem quam rem creata, quia in illo priori non intelligitur in quo aut quomodo sit, & non potest concepi actio ut actio in se sola & quasi per se subsistens.

Quarto argumentantur Thomistæ, quia non solum creatio, verum neque illa actio diuinæ potentiae res effectu illius potest esse transiens, neque in qua potest dari actio media inter potentiam Dei, & effectum eius, quæ sit distincta à potentia Dei: ergo multo minus hoc dari poterit in creatione. Antecedens vero probatur primò, quia diuina virtus est intimè præsens in omni effectu suo: ergo immediatè & per se producit omnem suum effectum & non media aliqua actione. Secundo, quia alias potentia Dei non solum est principium sui effectus, sed etiam suæ actionis, quod tamen negat D. Tho. i. p. quæst. 25. art. 1. ad 3. Tertiò, quia actio transiens est complementum potentiae actiæ: sed non potest Deus habere complementum potentiae suæ in creatura, alias penderet ab illa: ergo.

Secunda sententia est creationem esse aliquid extra Deum, tamen in re non esse aliquid distinctum à creatura quæ creaturæ, & ita proprie non esse in illa nisi secundum rationem, realiter tamen & essentia-liter esse ipsam creaturam, videlicet creationem hominis esse ipsam essentiam hominis, & creationem, angelorum essentiam angelorum, & sic de aliis. Hæc sententia ut ponat creationem in re creata, fundatur in hoc, quod actio ut actio, necessario debet esse in suo termino, vel per idem itatem, vel aliquo alio modo, quia actio non est nisi dependentia, & emanatio effectus à causa: dependentia autem necessario esse debet in re quæ penderit. Quod principium inferius late probabimus: est enim verissimum. Ut autem affirmet hæc

S. 2. opinio

II.

Prima.

III.

IV.

V.

VI.

Secunda.

Rursus non vrget quod alii aiunt sequi, posse aliquid assumi ut instrumentum ad creandum seipsum. Primum enim negamus id sequi in rigore & proprietate, nam ut aliquid sit instrumentum physicum, necessario debet supponi existens; & ideo supponitur creatio eius, ad quam ipsum non potuit esse instrumentum. Haberet autem illa ratio nonnullam rem contra eos, qui dicunt rem non existentem posse esse physicum instrumentum: illam tamen sententiam improbabilem cœlemus. Quare licet ex vi creationis non repugnet quancunque creaturam fieri per instrumentum creatum, tamen ex conditione presupposita, & prærequisita ad agendum repugnat rem eandem esse instrumentum sive primæ creationis. Quod est euidentis argumentando in simili forma de instrumento generationis seu educationis: nemus enim negabitis posse Deum ut gratiam existente in Petro ad producendam gratiam in Paulo; negabitis tamen posse illa vti ad se ipsum producendam, non ob repugniam talis instrumentalis actionis per se sumptu, sed ob prædictam præsuppositionem existentiam ad agendum. Quocirca, si verum est posse eadem rem bis seu duabus totalibus actionib. produci, verè apropriè terminatis ad eum esse, nullum est inconveniens concedere eandem rem iam creatam posse concurrere effectui ad sui recreationem, sicut humanitas Christi concurret effectui ad transubstantiationem panis in ipsum: de quo aliis.

Denique eodem modo procedendo per rationes superius factas, facile constabit non habere locum in hoc genere concursus vel effectu rationis per potentiam obedientiale.

Aliqui vero magnum inconveniens ducunt, quod nulla sit actio ad extra, quam Deus non possit comunicare creaturis, nam si quæ esset, esset maximè creationis. Sed ego nec consequentiam censeo necessariam, & nec conseqüens recte in intellectum effici inconveniens. Posset enim aliquis dicere, actionem illam quæ sit vno hypostatico esse altorem, magisq; incommunicabilem creaturæ; itemq; in Thesauris diuinæ potentiae esse alios modos actionum, quæ alius titulus supererant creationem: nam licet creatio sit omnium prima, & quasi fundatum aliarum, non est tamen omnium maxima. Rursus aliud est loqui de actionibus, aliud de rebus quæ per actiones sunt: loquendo ergo de rebus factis, nullum est inconveniens quod possit Deus per creaturam ut per instrumentum agere quidquid sola sua virtute facere potest; quin potius hoc spectat ad efficacitatem diuinæ virtutis, sicut è contrario etiam ad eandem efficaciam pertinet, ut nullam rem possit Deus facere per creaturam, quam non possit facere se solo. Loquendo autem de actionibus, multa sunt ita Dei propriæ ut non possint esse à creatura, sicut est ipsam actionem creandi sola virtute principalis. Hoc vero non est proprium Dei, nam etiam actionem creaturæ ut talis est, non potest fieri sine illa, nec per aliam creaturam. Cuius rei rationem explicabimus sest. sequenti, ubi etiam attingemus rationem aliam ob quam alii dicunt esse impossibile instrumentum creationis, & inefficacem esse ostendemus.

SECTIO V.

An creationis aliquid in creatura distinctum ex natura rei ab ipsa.

Actenus fere solum diximus de potentia creandi, simulque declarauimus effectum eius, quatenus est obiectum seu terminus, ad quem illa potentia dicit habitudinem saltum nostro modo cōcipiendo: super est ut dicamus de actione ipsa seu creatione quid sit.

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

opinio creationem non distingui vlo modo nisi secundum rationem à re creata, primū fundari potest in generali propositione, quod nulla actio distinguitur in re à suo termino, sed ratione tātum. Et hoc modo potest hæc sententia tribui Nominalibus, qui non ponunt actionem medium secundum rem inter effectum & causam, vt videre est in Ochamo in 2. quæst. 9. & Greg. in 2. dist. 1. quæst. 4. & 5. qui in q. 6. subdit creationem esse in creatura, seu potius esse ipsam creaturam.

VII.
Guillel de
Rubionim
a.d. 19.1.

Secundo potest hæc opinio fundari in speciali ratione creationis, scilicet, quod sit actio ex nihilo, ideo non poscit esse accidentis sed substantia, seu modum substantia, si fortasse accidentis separatum creetur. Et ad hoc confirmandum iuuari potest hæc sententia argumentis prioris opinionis, praesertim tertio. Et confirmari potest, quia si creatio esset aliquid in creatura distinctum ab ipsa, & quasi media inter ipsam & Deum, illud quidquid esset, creatum quid esset & factum, nam esset distinctum à Deo, & profluens ab ipso: ergo oportet in illo creatione eius ab ipso distinguere, & sic procederetur in infinitum, vel si in aliquo listendum esset, listatur in prima creatura. Et ad hoc confirmandum valere possunt argumenta quib. Scotus in 2. dist. 1. q. 5. conatur probare, creationem patiuā (loquitur de relatione) nomine rem distinctam à creatura: quæ refert & solvit Capreol. ibi quest. 2.

VIII. Capitulo. ibi quæst. 2.

Terzio potest haec sententia fundari in essentiali ratione creaturæ ut sic: nam de essentia creaturæ est ut pendeat à primo ente: ergo dependentia qua pendet, & est in ipsa creatura, & non est aliud ab eius essentia. Hæc autem prima & essentialis dependentia entis participati ab ente per essentiam, est creatio: ergo creatio & est in ipsa creatura, & non est aliud quæ eius essentia. Vnde non magis potest ab illa distinguimus quam essentia vniuersitatis rei ab ipsa. Primum man-
tecedens evidens est, quia sicut de essentia primi entis est esse per essentiam, & consequenter esse à se, & non ab alio, ita de essentia omni alterius entis est esse per participationem, & consequenter esse de-
pendens ab alio. Prima vero consequenter probatur quia dependere est aliquid intrinsecum creaturæ ergo conuenit illi per aliquid intrinsecum, conve-
nit autem per dependentiam. Rursus si effectus for-
malis est essentialis, etiam forma: sed dependere ex
quali effectus formalis dependentia: ergo si creatu-
ra essentialiter est dependens, dependentia ipsa est
de essentia eius. Ergo hoc maxime verum est de pri-
ma & maximè immutabili dependentia: huiusmo-
di autem est creatio; quia, ut supra dicebamus, hæc
est prima emanatio entis participabilis ab ente per
essentiam, & per hanc potest esse quælibet creatura
solo Deo.

IX. *Ex hoc autem fundamento infertur (consequen-*
ter loquendo iuxta hanc sententiam) in omni re crea-
tia includi aliquam dependentiam à Deo, omnino in-
mutabilem, & inseparabilem ab ipsa re creata, tum
quia id quod est essentiale est immutabile; tum etiā
quia quod in re non est distinctum, nō est separabile
manente illa re (ita enim loquimur.) Vnde fit secun-
do, hanc dependentiam esse à solo Deo: nam omnis
dependentia unius creaturæ ab alia, est separabilis à
creatura, præsertim loquendo de rebus creatiis, non
de modis rerum: nam hoc modo verum est, posse
Deum facere se solo quidquid facit per creaturam
vel cum illa, vel in illa, vel ex illa. Atq[ue] ita omnis de-
pendentia à creatura in quois generis causa, est ac-
cedentialis & mutabilis: dependentia autem à solo
Deo est essentialis & immutabilis. Tertiò infertur
hanc dependentiam à solo Deo esse propriissimam
creationem, cum ad causam materialem nullum or-
dinem includat. Quartò hinc videtur optima rati-
reddi, ob quam non possit creatura ad creationem
concurrere, etiam per modum instrumenti, quia ho-

ipso quod penderet ab alia creatura, non esset essentia-
lis alteri creaturæ, & ita iam non esset creatio.

Questionis resolutio.

I Nter has sententias hęc vltimavt proposita est, ve-
ra mihi videtur, vt autē rem declarēmus, & ab his
quæ certiora videntur, incipiamus, dicendum in pri-
mis est, dependentiam creaturę à Deo esse aliquid
realiter & intrinsecè existens in creatura. Hac assertio
sufficiens videtur probata in tercia sententia, &
neminim legi qui sub his terminis eam neget, & in
æquivalentibus omnes eam cōcedunt. Omnes enim
fatentur creationem passiuam esse in creatura, not-
tantum vt significat relationem resultantem (illud
enim nihil est) sed vt dicit emanationem passiuam,
seu fieri creaturę à Deo sicut hęc, sicut ratione di-
stinguuntur, nunc enim hoc non agimus: dependen-
tia autem nihil aliud est quam passiuam emanatio, seu
creatio, loquendo de prima dependentia à solo Deo,
de qua nunc agimus. Ratio autem est, quia creatura
dependere non est denominatio extrinseca in crea-
tura, sed potius in Deo est extrinseca denominatio,
quod ab ipso creatura dependeat: sed creatura die-
tur dependens à dependentia: ergo dependencia est
aliquid in ipsa, & non tantum in Deo. Item quia de-
pendentia quam lumen habet à Sole, aliquid est in
ipsomet lumine, & idem est in quolibet effectu respe-
ctu causę create, iuxta modum dependentia quem
ab illa habet, vel in fieri tantum, vel etiam in conser-
uari. Atq; eadem ratione si Deus solus illuminaret
aerem dependentia illius lumenis à Deo esset aliquid
in ipso lumine: nam est eadem ratio, quia de-
pendentia à Sole, vel fortasse maior: ergo etiam illa de-
pendentia qua creatura secundum se totam penderet
à Deo, est aliquid in ipsa creatura. Patet conse-
quentia, quia si in aliis effectibus dependentia est, al-
iquid in ipsis, ideo est, quia dependentia dicit mo-
dum, vel conditionem effectus non cause, hæc au-
tem ratio æque vel magis procedit in dependencia
totali.

Dico secundo: Hæc dependetia creature à creatore, non est omnino idem quod creatura, quæ est minus illius dependentia seu creationis, sed est alia.

quid in ipsa, à parte rei distinctum ab ipsa. Probatur primo paritate rationis, inductione facta in omnibus aliis dependentiis effectuum à suis causis efficiētibus, nam in omnibus actio & consequenter etiam dependentia, distinguuntur ex natura rei à suo termino, ut supra tacitum est, & infra in proprio praedictamento ex professo tractabitur: ergo & dependentia creationis erit in re distincta à termino, solum enim differet ab aliis, quia est dependentia ab efficiente sive concursu materiæ vel subiecti: hoc autem distinctionem nihil refert ad tollendam distinctionem, ut ex dicendis confitabit. Secundò probatur, quia hæc dependentia est mutabilis & variabilis in creatura, manente eadem re quæ sit: ergo distinguuntur à parte rei. Consequenter fundatur in principio supr. tractato dispu. 7. sect. 2. vbi ostendimus hoc esse certum signum distinctionis, vel realis, vel saltem modalis, si ex dubiis exterminis realibus vnum sine altero à parte rei esse poslit. Et hoc est præcipuum indicium quo in aliis actionibus probamus actionem distinguuntur à parte rei à termino. Antecedens autem probatur, quia dependentia illa, qua nunc Deus conseruat quantitatem sine subiecto in sacramento, distincta est ab illa quæ conserbat eandem quantitatem in substantia panis, nam illa prior pendebat à materia, altera vero minimè, sed est per modum creationis: ergo si Deus crearet à principio quantitatem extra subiectum, & postea illam vñiret subiecto & conserueret dependentem ab illo, maneret eadem quantitas sine priori dependentia creationis; quod enim ibi simul maneat dura dependentia totales, improbatum est, ut infra ostendam: ergo dependentia creationis separabilis est à termino creato. Quod ergo in hoc exemplo apparet, in omni creatione intelligendum est, tum quia est eadem ratio: tu etiam quia si quid difficultatis in hoc esse videtur, in omni creatione interuenit: quod si in aliqua re cessat, etiā in omnibus cessat.

XIII. Non possumus autem in ordinario modo creationis substantiarum afferre exempla, quia huiusmodi creatio à solo Deo fit semper & ex natura rei, & quicquid à Deo propriè creatur ex nihilo, per prout consideratur eadem actione, ut infra dicetur: quia hoc postulat natura rei. Tamen hinc non potest sumi argumentum omnimodo identitatis, & inseparabilitatis, nam satis est, quod interuenient miracula, seu opere supernaturali variari possit dependentia circa eandem creaturam; quia hoc ipsum fieri non posset sine aliqua distinctione in re. Quod autem id fieri possit per miraculum, declarari potest (præter argumentum factum) iuxta probabilem opinionem, quod creatura possit esse instrumentum creationis, nam tunc potest Deus creare eandem rem, vel se solo, vel per instrumentum, & tunc dependentiae sunt diversæ circa eandem rem, nam quando creat per instrumentum, longe diversa est dependentia quam si esset à solo Deo, nam per illam pender effectus simul à Deo, & à creato instrumento, quod intelligi non potest sine noua & distincta dependentia. Neque enim quando effectus fit à Deo per causam secundam principalem, vel instrumentalem, sunt ibi duas dependentias, una à solo Deo, quæ semper maneat, altera à creatura, quæ mutetur, ut in discurso huius sectionis ostendemus, & sèpius repetemus in duabus disputationibus sequentibus: ergo necesse est totam dependentiam variari circa eandem rem. Quocirca cum probabile sit, quando generantur vermes, vel caro ex speciebus consecratis, iterum creari, sub illis eandem numero materiam primam, quæ ante fuerat in pane, & fit etiam probabile creari media humanitate Christi ut instrumento, tunc licet materia prima quæ creatur, fit eadem quæ ante fuit, tamen dependentia eius est diversa propter causam dictam. Ad dñe si Deus annihilarer vnum angelum, & postea illum iterum crearet, non oportet dependentiam

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

esse eandem numero, quæ ante fuerat, nam licet Deus id facere posset, non est cur dicamus esse necessarium: quia si idem lumen successivè penderet à diuersis agentibus per diuersas dependentias, cur non potest facere Deus ut idem Angelus ab ipso successivè penderet diuersis dependentiis? Hæc igitur omnia satis ostendunt esse aliquam distinctionem in re inter dependentiam creaturæ & terminum eius.

Tertio est ratio à priori, quia hæc dependentia non est de essentia substantia, qualitatis, aut quantitatis dependentiis, sed est via quædam ad ipsam. Quod patet ex ipsa ratione substantie, & idem est de aliis: nam substantia, licet creata sit, in essentia sua est quid absolute, solumque includit essentialiter esse per se, & in speciebus substantiæ intelligitur essentialis ratio completi per similes differentias absolute, absq; illa habitudine transcendentali, quam essentialiter includit actualis dependentia. Possetq; hoc confirmari, quia de essentia creaturæ non est actu esse, ergo neque actu dependere: quia illatio habet vim iuxta sententiam quæ distinguunt existentiam ab essentia ut actu creata: iuxta nostrâ vero sententiam minorem habet efficaciam. Quod autem hæc dependentia actualis non sit essentialis, latius & efficacius probabitur inferius contra secundam sententiam, ab incommodis quæ ex illa sequuntur, eo quod non recte declarat essentialem dependentiam quam habet creatura à creatore.

Dixit tertio: Hæc dependentia quæ est in creatura, non est res omnino distincta realiter à termino creationis, neq; est sola relatio resultans ex termino creationis, sed est modus quidam ex natura rei distinctus ab ipso termino. In his omnibus æquiparamus creationem omnium. aliis dependentiis, in quibus omnia illa ferè sunt certa, & ab eis sumuntur argumentum satis efficac per inductionem & similitudinem, quia illa differentia, quod actus sit ex subiecto, vel non ex subiecto, nihil ad hæc omnia refert, ut facile ex dictis patet, & magis constabit ex solutionibus argumentorum. Et præterea probo breuiter singula. Et in prima quidem parte nulla est controvergia, tum quia superfluum est, fingere illam entitatem, cum ad omnia quæ diximus, satis sit modus distinctus; tum etiam quia secundum fundamentum secundæ sententiae efficaciter procedit contra huiusmodi entitatem: tu denique, quia illa entitas non potest esse substantia per se distincta: quis enim illam intelligat, aut singulæ vel quis dicat non posse Deum creare vnam solam substantiam? & similia incommoda facile possunt ex illa positione inferri. Neq; etiam est propria entitas, quæ sit forma accidentalis, cum in subiecto non sit, neque possit accidens intrinsecè terminari ad dandum esse substantiale: supereft ergo ut sit modus quod intendimus.

Secunda pars de relatione resultante, sive illa fit res, sive modus ex natura rei distinctus à creatura, siue non eo modo quo dicitur esse resultans, non potest esse dependentia de qua nunc agimus. quia fundatur in ipsa dependentia: nullum enim aliud fundamentum, vel rationem fundandi habere potest, ex his quæ Aristoteles numeravit 5. Metaph. cap. 15. tex. 20. Et patet, quia ideo creatura refertur ad Deum, quia ab illo penderet. Item, quia relatio est natura posterior quam res creata, in eaque subiectatur tanquam in proprio subiecto: dependentia autem est ordine naturæ prior non solum quam relatio, sed etiam quam res creata, saltem sub aliqua ratione, scilicet, quia via est prior quam terminus, & heri, quam factum esse. Tertio tandem, quia hæc relatio dicitur resultante posito fundamento & termino: dependentia autem non resultat ex termino, sed potius est via ad illum, seu emanatio eius à Deo: Relinquitur ergo ut solum sit quidam modus modaliter distinctus à creatura quæ penderet. Quod tandem optime confirmat signum illud distinctionis ex natura rei, quod supra adduximus.

mus. Nam, licet creatura & dependentia eius ita cōparentur, vt possit hæc eadem creatura permanere, variata dependentia seu creatione, tamen è conuerso non potest hæc creatio seu dependentia manere quia suum in tristum terminum secum ferat: quia essentialiter est fieri vel cōseruari talis termini: signū ergo est solā distinctionē modalem hic internenire.

XVII. Dico quartū: Hæc dependentia non habet veram rationem mutationis: habet tamen veram rationem viae seu fieri creaturæ, & sic appellatur creatio passiua: habet etiam veram rationem emanationis à Deo, & quatenus ab ipso est, verè ac propriè dici potest actio ipsius Dei, formaliter transiens, qua producit creaturam. Ut intelligatur tota conclusio, suppono in actione quæ sit ex subiecto, coniungi hæc tria, quæ habitudine & denominatione distinguuntur à nobis, non tamē re ipsa, etiam distinctione modali, scil. fieri termini, actionem agentis, & passionem seu mutationem subiecti: idem enim dependentia modus respectu forinæ quam inducit, dicitur fieri seu via ad illam, respectu agentis, dicitur actio eius, & respectu passi dicitur mutatio seu passio. Ex his ergo tribus hoc ultimum non habet locum in creatione. Et hæc est prima pars assertiois: quam recte docuit D. Th. negans negationem esse mutationem: & eandē probat late Gregor supra conclus. 2. In qua ob hanc causam merito dicit, quia nūs omnis passio sit actio, vel habeat actionem coniunctam: non tamen è conuerso omnem actionem inferre passionem: quia nō semper actio vel satur circa subiectum seu passum: passio autem intelligi nō potest sine paciente, nec mutatio sine mobili. Cum ergo creationis dependentia non supponat aliquid subiectum ex quo sit, non potest veram rationem passionis aut mutationis habere.

XVIII. Dices: Creatura ipsa mutatur, cum creaturæ, nam aliter se habet, quia prius: vnde noua relatione referunt ad Deum: non quidem per mutationem Dei, sed ipsius creaturæ: iuxta doctrinam Aug. 5. de Trinit. c. vlt. Respondet facile, mutationem interdū proprie dici, & sic solum dici de subiecto, quod du ratione (vel secundum aliquos ordine naturæ) præexistit, & per actionem aliter se habet quam prius se haberet. Et hoc sensu negamus creationem esse mutationem, & clarus diceretur nō esse passionem. Interdum verò latius mutatio dicitur de omni actione aut effectione, quæ aliquam nouitatem ponit in effectu, & sic dicitur per generationem mutari nō solum materia, sed res genita: & hoc sensu dici potest creatio mutatio, minus tamen propriè, quia res quæ creaturæ, non dicitur proprie se habere aliter quæ antea, quia antea nihil erat: sed dicenda est habere esse simpliciter, quod antea non habebat.

XIX. Ex hac autem ratione & responsione intelligitur, habere locum in creatione illam habitudinem via ad terminum, quæ fieri passum appellari solet. Primum enim huiusmodi via seu fieri ex sua ratione formaliter non dicit habitudinem ad subiectum, sed solum ad terminum: ergo ex præcisa ratione sua non repugnat creationi. Deinde huiusmodi fieri in aliis effectiōib. nihil aliud est quam dependentia effectus à causa quatenus est tendentia quædam ad effectum. Sed hoc totum reperitur in hac dependentia creationis. Præterea, quia in omni eo quod mutatum est, interuenit mutari, ergo in omni eo quod factum est, interuenit fieri. Maximè quia hoc ipsum, nēmō de novo factum esse, est aliquo modo esse mutatum taliter loquendo, vt diximus.

XX. Tandem hinc facile ostenditur ultima pars assertiois, nimirum hui de dependentia creaturæ, quatenus dicit habitudinem ad diuinam potentiam à qua fluit, cōuenire propriam rationem actionis seu creationis actiū. In qua parte videtur præcipue posita dissensio inter authores circa præsentem quæstiōnem. Cauendum tamen est ne solum de nomine cōtendatur. Pender enim hæc quæstio ex illa Philoso-

phica, an actio transiens sit formaliter in agente vel in passo: quam infra in proprio prædicamento tractatur sumus. Nūc solum aduerto, inter eos qui ponunt actionem transiunt in agente, quod siamea ponere vt modum quandam absolutum inveniēte transcendentalē respectum aduenientem de nouo potentia actiū cum actu agit, & actuātem illam. Et qui ita sentiunt de actione trāseunte, satis consequēter loquuntur, negando in Deo huiusmodi actionem, nam esset in illo magna imperficiō. Verum tamen modus illē explicandi transiunt actionem est nō solum contra Aristotelem & grauiores Philosophos, sed etiam plane improbabili, vt pote sine fundamēto aut ratione confici, cum vix possit intelligi. Alii ergo ponentes actionem transiunt in agente, dicunt nihil in eo esse nisi relationem realem in eo resultantem ex productione effectus. Et hi consequēter etiam negant Deo actionem transiunt, quia in Deo non resultant relationes reales ex effectibus eius. Hi tamen fortasse dicent consequēter actionem in Deo esse relationem rationis: quod quā sit improbabile, per se satis constat. Et similiter nūtū illa sententia fundamento parum probabili: nā relatio illa si resultat in agente creato, supponitiam effectum productum: quomodo ergo erit actio? Si verò non resultat, sed quasi per se ac primo fieri dicitur ab ipsa potentia agente, vt quidā Scoti & imaginantur, est mera fictio & sine fundamento. Alii deinde ponentes etiam actionem transiunt in agente, dicunt non esse aliquid nouum absolutum vel respectuum in re distinctum à potentia, cīqueadditum, sed esse ipsammet potentiam agentem vt cōiunctam actu suo effectui, seu connotando quod ab illa actu pendaat effectus. Et hi non grauabunt cōcedere actionem transiunt etiam in ipso Deo, immo consequēter loquentur. Verum hi solo nomine ponunt actionem transiunt in agente: & ideo cum eis nūc non disputamus.

Supponimus ergo cū Arist. 9. Met. tex. 16. actions, quæ habent terminū factum extra causam agentem, esse in ipso passo seu termino, & non in agente. Et iuxta hanc sententiam dicimus, dependentia creaturæ, vt est quidam fluxus à Deo, habere veram rationem transiunt. Et probatur primo, quia in calefactione ignis & omnib. similib. dependentia quæ sit calor in passo, non alia ratione est actio caloris, existens in igne, nisi quia est fluxus quidam caloris ab illo manans: sed dependentia quæ sit creatura à Deo, est fluxus quidam manans ab ipso Deo: ergo habet cōficiō veram actionem actionis. Dicunt aliqui, non sufficit, ut ad rationem actionis, quod sit fluxus à potentia & cōficiō, sed oportere quod sit actualitas & cōplementum eius. Sed hæc responsio tantum videtur cōficiō verbis, quia nulla potentia actiū vt sic, recipit cōplementū seu actualitatem ex actione, sed solum exercet suam actualitatem: hoc autem exercere non est se actuare, sed aliud in actum reducere, quod Deo cōvenient. Nam in qualibet potentia mērē actiū obstat est extrinseca denominatio, potentia enim actione immanente se ipsas actū, nō tamen viactus tantum sunt, sed quātus sunt etiam passiva.

Vnde argumentor secundo, nam quid obstat quo minus hic fluxus creationis vt à Deo habeat veram rationem actionis? Aut enim obstat carētia subiecti eo quod actio debet ordine naturæ antecedere rem factam. Et hoc non, quia quād hoc eadem ratio est de illa dependentia vt est fieri passum: vnde sicut secundum habitudinem in dependentia sua viē potest in suo genere antecedere, etiam si non insit subiecto, etiam poterit in ratione actionis. Et verumque magis constabit ex solutionibus argumentorum. Vt obstat perfectio diuinæ potentia: & hoc non, quia actio transiens non perficit potentiam à qua fluit, sed potius quidquid ipsa perfectionis habet, à potentia recipit: non ergo magis derogat perfectioni diu-

diu in potentia, quod actio transiens profluat ab ipsa, quam quod profluant ipsius effectus. Quod vero inter effectum & potentiam mediet actio, non magis derogat perfectioni potestia Dei, quam quod mediet dependentia: & utrumque prouenit ex limitacione & potentialitate ipsorum effectuum. Denique, eti. gratis demus, respectu alicuius potentia creatrix actionem transiunt duci posse extrinsecum complementum, aut perfectionem eius, eo quod talis potentia sit natura sua ordinata & instituta proprietalem actionem, tamen necesse non est hoc attribuere actioni emananti a potentia Dei: quia haec potentia talis est, ut non sit ex se ordinata ad actionem, sed solum ex plenitude perfectionis suae illam habere posse. Quod per quandam participationem conuenit etiam aliquibus principiis agendi creatris, ut supra radicum est, & infra disruptando de potentia, latius dicatur. Non est ergo de ratione actionis transiuntis ut sic, quod sit perfectio potentia actus, etiam illo extremitate & improprio modo.

XIII. Tertius argumentor, quia potentia activa Dei ad extra formaliter loquendo non est intellectus neque voluntas, sed potentia executiva ratione ab eis distincta, ut infra ostendemus disputando de attributis Dei. Ergo actio talis potentia non potest esse formaliter immanens, quia tantum intellectus & voluntas in re materiali agunt immanentes: potentia autem executiva est immediate activa ad extra. Actus ergo voluntatis Dei non est ipsa actio, quia ad extra agit, cu solum sit applicatio potentiae executiva ad agendum. Quin potius, etiam si quis teneat voluntatem Dei esse proximam potentiam agendi ad extra, non recte dicet rationem Dei secundum id, quod realiter est in ipsa, esse actionem, qua ad extra producit: nam potius est ipsum principium agendi ad extra: quia est ipsa formalis perfectio voluntatis Dei, quae in ipso potius est per modum actus, quam per modum potentiae rei pietatis sui actus: principium autem agendi ad extra, nuncquam intrat (ut sic dicam) actionem ipsam, cum a talis principio talis actio fluat. Respectus autem rationis, qui intelligitur addi libero actui voluntatis Dei, ut voluntis rem quam ad extra producitur, non potest habere rationem actionis realis, cu ille nihil sit: haec autem sit vera ac realis productio seu factio, a qua Deus denominatur factor celi & terra. Et eadem ratio explicari potest ad intellectum, etiam si in eo ponatur executiva potentia. Unde recte Scotus in 4. d. i. q. 1. §. ita ergo generaliter probat, actum intellectus vel voluntatis non posse esse productuum termini via actionem, sed solum ut principium, quia actio productiva, & id, quod producitur, sunt in eodem. In quo facit aperiit huic sententiae, licet in 2. d. i. q. 5. & aliis locis aliter sentire videatur.

Aliarum opinionum fundamenta soluuntur.

XIV. Ad primam rationem primae opinionis respondetur, concedendo antecedens, scilicet creationem non esse mutationem, negando tamen consequentiam, scilicet non esse actionem est enim ab inferiori ad superiori negatiu. actio enim latius patet quam mutatione. Cum vero dicitur actionem includere substantiam motus & relationem, si intelligatur de ratione praecisa actionis (ut argumentum exigere videtur) falsa est assumptio, nam solum includit substantiam fluxus, seu dependentia cum transcendentali habitudine ad principium, a quo fluit. Si autem intelligatur illa propositio de actione cum motu, seu praesupposito subiecto, sic quoad utramque partem potest bene vel male intelligi: nam si loquamur realiter, seu identice, verum est, talem actionem esse ipsam substantiam motus, tamen id non habet ex eo, quod est actio, sed ex eo, quod est talis actio, scilicet, quia est ex subiecto: secundum praectionem autem ac for-

males conceptus non est verum, quia motus ut sic dicit actum mobilis, quod non dicit actio ut actio: & ideo quamus alteracum ratio motus seu mutationis, potest manere substantia fluxus seu dependentia, quae sufficiat ad rationem actionis. Similiter cu dicitur, relationem coniunctam substantiae motus esse de ratione actionis, id potest intelligi vel de relatione praedicali: resultante, vel in causa agente, vel in effectu factu, & si falsa est propositio, quia actio non est aggregatum ex relatione praedicali, & ex motu. Item, quia actio est prior tanquam actio fundandi huiusmodi relationem. Vel potest intelligi de relatione transcendentali ipsiusmet emanationis seu dependentie ad suum principium, & sic vera est propositio assumpta: non tamen recte inde inferitur, ab alia mutatione non manere, nisi relationem praedicalalem, aut effectus ad causam, aut causae ad effectum: nam adhuc potest manere transcendentalis habitudo ipsiusmet dependentie a suo principio, quamvis sit dependentia sine subiecto, & sine propria mutatione. Quae omnia tam videntur perse clara, ut vix sit credibile D. Thom. vsum fuisse illa ratione ad concludendum, creationem tantum esse relationem praedicalalem resultantem in creatura facta. Et ideo aliqui conantur exponere de relatione transcendentali: ali, ita ut per eam intellexerit illam dependentiam, quam nos diximus esse in creatura a creatore. Non enim est in usitatus hic loquendi modus apud D. Thom. nam. 3. p. q. 2. sepius vocat vniuersalem relationem, & nunquam distinguit inter relationem praedicalalem, & modum vniuersalis, cum amen negari non possit, quin detur ille modus includens transcendentalis habitudinem ad vniuersalia. Est ergo probabilis haec expositio, non tamen potest ad omnes D. Thom. lociones accommodari, ut patet ex solutionibus argumentorum, articulo 3. q. 44. 1. p.

Ad secundum negatur antecedens, est enim creationis actio formaliter transiens, non quod ab uno subiecto transeat in aliud, ut Dea supra impugnare videtur, sed quod effectus exit ab agente, & est in termino, ideoque ad illum transire dicitur. Perit vero in illo argumento, an haec actio creativa sit accidentis. In quo Aegidius, & alii assument, nam est vniuersale actio, & consequenter est de praedicamento actionis, quod est vnum ex praedicamentis accidentium. Nec repugnat accidentis esse viam ad substantiam, quia generatio substantialis etiam hoc habet: & hoc ipsis, quod dicitur via, dicitur quid imperfectum, & entis ens. Cum autem quareitur huius accidentis subiectum, respondent esse ipsummet terminum: nam licet in uno genere, scilicet termini, sit posterior, tamen in genere cause subiectum potest esse natura prior. Sed hoc ultimum difficile creditu mihi est, primò, quia non existimo creationem habere causam materialem, ergo neque habere potest causam subiectum, sunt enim idem. Antecedens patet, quia haec est potissima differentia actionis creativae ab omnibus aliis, quod sit ex sola via agentis sine concurso materiae vel subiecti. Secundò, quia non intelligo, quod terminus via possit esse prior ipsa via sub aliqua ratione includente realem existentiam. Quod addo propter rationem finis, sub qua terminus est prior natura, quia causa finalis ut sic non praequirit existentiam realem: at vero causa subiectua intrinsecè praequirit existentiam realem: ergo terminus non potest sub ea ratione praeintelligi ordine naturae sue via, quia nullum habet esse reale, quod non per illam viam ad illum peruerenter.

Quapropter facilius videtur posse responderi actionem ut actionem non requirere subiectum inhaesit, sed principium a quo fluit, quia actio ut actio non dicit habitudinem ad id in quo, sed ad id a quo: nam inde prouenit, quod actio ut actio nullam subiectum.

Im agenti. Veruntamen hæc responde licet de actione, ut actio est, satisfacere possit, tamen de creatione passiva, seu dependentia ut sic, adhuc restat difficultas, quia fieri ut sic non dicit habitudinem ad principium, sed ad rem, qua pender seu fit, & ideo de illa ut sic explicare oportet, in quo subiecto sit. Vnde iterum virgeri potest difficultas de actione, nam licet actio, ut actio non respiciat subiectum in hæsionis, tamen in re ipsa semper habere deber aliquod subiectum in hæsionis.

XXVII. Multi ergo negant hanc dependentiam, quæ est creatio, esse accidentis, afferentes esse modum substantiale rei, quæ creaturæ, qui reductiæ pertinet ad prædicamentum substantiæ: quia nihil aliud est, quam ipsamet substantia secundum quod est in fieri, & quasi in statu imperfecto. Idij confirmari potest, nam motus propter hanc causam non collocatur ab Aristotele in aliquo prædicamento, sed reducitur ad prædicamentum s. i. termini: quod intelligendum est de motu præcisè, ut est via ad terminum quia, ut est actio vel passio, in suis prædicamentis collocatur: quia, ut sic comparatur per modum formæ ad agens vel patientis, tamen ut via non proprie comparatur ad terminum ut forma, sed solum ut imperfectum ad perfectum. Sic ergo creatio passiva quatenus est via ad terminum substantiale, reducitur ad prædicamentum substantiæ: non habet autem rationem passiōnis, quia non est in subiecto. Vnde quatenus illud fieri concipitur, ut prius natura suo termino, concedendum est non esse in subiecto, sed concipi quasi in se: quod non est inconveniens: immo potius hæc est singularis excellentia, & modus dependentiæ creaturæ. In eodem vero instanti temporis, in quo fit, est per intimam coniunctionem, & quandam identitatem in ipso termino, non tanquam in subiecto, sed secundum speciem & propriam habitudinem, quia via respicit terminum: in qua non requiritur prioritas nature ex parte termini, quia non requirit verâ causitatem, sed meram terminationem. Sicut calefactio & est in re, quæ calefit, & in calore qui fit, in illa ut in subiecto in hæsionis quod supponit, in hoc vero ut in termino formali, ad quem tendit, & ideo illum non supponit, sed secum assert, eique identifiatur. Sic ergo in dependentia creaturæ, ablato ordine ad subiectum, quod non habet, relinquuntur habitudo ad terminum, in quo non est tanquam in subiecto, sed alia speciali & propria ratione, ut quidam modus eius. Hoc enim commune est multis aliis modis, ut habeant propriam rationem afficiendi, ut constat de modo uniorum, & de modo subsistentia, ut infra videbimus.

XXVIII. Vnde consequenter dici potest, illam dependentiam creativam, ut habet rationem actionis, non esse actionem accidentalem, cuiusmodi est illa, qua indiget subiecto, sed esse actionem substantiale, ideoque non collocari in prædicamento actionis, sed reduci ad prædicamentum substantiæ. Vel addi etiam potest, in prædicamentis accidentium non tantum collocari ea, quæ sunt vera ac propria accidentia, habetia veram in hæsionem in subiecto, sed etiam multa, quæ imitantur modum accidentium in denominatione, & quasi in formatione extrinseca, vel intrinseca, ut habitus, locus continens, & similia, & fortasse actio ut actio in uniuscum ita se habet: sic ergo in præposito dici potest, quod licet dependentia creationis in se fit modus quidam substantialis, tamen per respectum ad agens induit modum accidentis, idque satis est, ut in prædicamento actionis collocetur. Quæ responsio est probabilis, sed prior anterior visetur, ut dixi in 3. tom. 3. par. disp. 50. sect. 5. Ex quibus responsis etiam est ad tertium argumentum eiusdem primæ sententia.

XXIX. Ad quartum respondet falsum esse antecedens, sicut licet, nullam esse actionem transiuntem respectu Dei: quin potius omnis actio transiens, est actio ipsius

Dei: nam si sit à creatura, est à Deo per generale concursum, ita ut una indiuisibilis actio eadem sit creaturæ, & Dei. Quo fit, ut non solum omnis actio transiens agens creati, sit etiam transiens respectu increari, qui extra utrumque fluit, sed etiam omnis actio immaterialis agentis creati, sit transiens respectu Dei: quia, ut est à Deo, fluit extra ipsum. Nec dici potest, has actiones non comparari ad Deum ut actiones, sed ut effecta, tum quia gratis hoc dicitur, cum habitudo ad utrumque agens sit eiusdem modi, tum etiam, quia illa actione tendit in ulteriorem terminum, vnde ab utroque agente est, ut fluxus quidam ad terminum, & hoc est esse actionem. Denique, quia ad actionem non est actio. Et eisdem rationibus à fortiori concluditur, cum Deus agit se solo ex præsupposito subiecto, ibi interuenire actionem transiuntem Dei: quis enim credit calefactionem, vel illuminationem factam ab igne vel Sole esse actionem, non vero factam a solo Deo? aut aliquid minus in re habet, non esse quæ veram actionem.

Ad primam ergo probationem illius antecedentis respondet ex intima Dei præsencia solum concludi Deum agere in omnibus immediatione virtutis & suppositi, non vero sine actione media: hanc enim non intercedit propter distantiam agentis, sed alioquin quia est formalis causalitas eius, quæ semper esse debet in effectu. Ad secundum respondet concedendo sequelam: nam potentia executiva Dei vere est principium sui effectus & sua actionis: est enim datione actionis trahentis, ut realiter fluat à sua potentia: D. Tho. autem citato loco, vel loquitur iuxta primam sententiam, vel loquitur de potentia Dei respectu actus immanentis, qui etiam est causa effectuum ad extra. Ad tertium iam dictum est, quomodo actio ut sic, non sit verum complementum potentia, ut vel si hoc aliquibus largo modo tribuatur, non tamen esse de ratione actionis ut sic.

Ad fundamenta secunda sententia, quatenus sive dependentiam non distingui ex natura rei a termino, dicendum in primis est, hoc vniuersi sumptus de omni actione & termino eius esse falsum, ut supra dictum est explicando causalitatem efficientis causæ & infra etiam dicetur tractando de prædicamento actionis. Deinde negatur quod hoc esse speciem ratione in creatione, & minus in ea distingui dependentiam a termino, quam in aliis actionibus, ut facit in superioribus probatum est, & declaratum, quomodo huic distinctioni non obster, quod creatio sit productio ex nihilo. Nec sequitur processus in infinitum, idem enim inferri posset in quilibet actione, nam quælibet actio suo modo est effectus agentis, & quo fluit, non tamen sit, aut fluit per aliam actionem, quia non fluit ut effectus, sed ut fluxus & dependentia ipsa. Ita ergo creatio late modo dici potest creatura, quatenus ipsa etiam ex nihilo sit à Deo, tamen non est creatura simpliciter ut res facta, & terminus effectus Dei, sed ut ipsa dependentia & effectio: & ideo ad eam non est necessaria alia creatio, quia eius essentialis ratio est quod sit dependentia, & ideo illa non est necessaria alia dependentia. Quæ responsio sumitur etiam ex D. Tho. i. par. q. 45. artic. 3. ad secundum. Et hinc est, quod licet creatura possit sumere dependentiam ab hoc vel illo agente, tamen in ipsa dependentia non possit mutari habitudo ad hoc vel illud agens, nisi mutata dependentia, quia per se ipsam, & non per aliam dependentiam dicit habituinem intrinsecam ad tale agens.

Vnde ad tertiam partem illorum argumentorum respondet, duob. modis intelligi posse creaturam esse ens essentialiter pèdens à Deo: uno modo, quod ipsa actualis dependentia sit de essentia creaturæ, & sic non est verum, nisi de sola ipsa dependentia actuali, quam consistat esse suammet essentiam modum. Ipsa vero non est de essentia eius creaturæ, quia est mo-

S E C T I O VI.

Virum de ratione creationis sit nouitas effendi.

Ecce nitate mundi duplex est consideratio, una quoad substantiam eius, altera quoad motum. Hac posterior est propriè Physica, & ideo prætermittenda est in hac scientia, quanquam non poterimus illam, non attingere inferius demonstrando Deum esse, & non posse dari processum in infinitum in causis efficiensibus, tam per se, quam per accidentem subordinatis. Prior vero consideratio est propriè Metaphysica, nam pertinet ad causalitatem entium quatenus entia sunt: estque necessaria ad declarandam rationem creationis, & ideo in hunc locum optimè cadit.

Argumenta ad partem affirmatiuam questionis.

Diximus enim creationem esse productionem ex nihilo: ergo necesse est, ut res, quæ creantur, prius fuerit nihil: ergo de ratione creationis est, ut ante illam præcedat, non esse simpliciter, & omnino cius rei, quæ creantur: ergo de ratione creationis est nouitas effendi. Pater hæc ultima consequentia, quia omnes id, quod habet esse post non esse, habuit aliquando in initium effendi, & hoc est habere nouitatem effendi. Secundò, quia de ratione creationis est, ut & cōsideratione distinguitur, saltem ratione & denominatione, iuxta ea, quæ tractanda sunt disp. sequenti: sed non in alio distinguitur, nisi quia cōsideratio dicit nouitatem effendi, quam non dicit cōsideratio: ideo enim Angelus, qui nunc conseruatur à Deo eadem actione, qua creatus fuit, non creatur nunc, quia in presenti nunc non habet nouitatem effendi, ergo. Maior pater, quia si in aliquo effectu non distingueretur cōsideratio à cōsideratione, talis effectus nunquam esset creatus, sed conseruatus semper, quod plane videatur inuoluerere repugnantia. Quomodo enim conseruabitur, quod factum seu creatum non est? Tertiò, de ratione creature est, ut non sit æterna: ergo de ratione creationis est, ut non sit æterna: ergo de ratione creationis est nouitas effendi. Consequentia sunt clara: antecedens vero potest primò Theologice probari, quia sancti Patres colligunt Verbum esse verum Deum, quia ab æterno productum est. Et inde putant sufficienter probari illam productionem, non esse creationem, quia æterna est: ergo supponunt repugnare creationi æternitatem. Consequentia est clara, & antecedens probatur ex Athanas. orat. 2. con. Arian. & Nazian. orat. 32. cum Scholio Nicet. num. 58. Bafil. lib. 4. cont. Eunom. §. Quod Filius non sit cōsideratio, & Cyrrill. Alexand. Dialog. 4. de Trinit. Damasc. lib. 1. de fide, c. 8. & 9. Ambros. lib. 1. Hexam. c. 3. & alii, quos infra referemus. Secundò probatur idem antecedens ratione Philosophica, quia, quod æternū est, est immutabile: repugnat autem creature immutabilitas. Antecedens paret, quia, quod est æternum, necesse est ita infinita duratione permanere, sicut ex æternitate fuit, alias esset aliquid æternum finita tantum duratione permanens, quæ est manifesta implicatio contradictionis. Quod autem ex necessitate permanet eodem modo, & in eadem dispositione per infinitam durationem, immutabile est. Vnde confirmatur, nā si cōsideratio efficit æterna, cōsideratur Deus in infinito tempore, vel duratione eam conferuare. Et eadem ratione ac necessitate eam semper perpetuā conferuaret, quia non est maiori ratio de una duratione, quam de alia.

Contraria opiniones referuntur.

Propter hæc & similia argumenta, aliqui Theologi afferuerunt, de ratione creationis esse, quod per

I.

II.

III.

per eam communicetur esse post non esse, ita ut reali successione seu duratione esse sequatur post non esse. Ita sentit Albertus Magnus in 2. d. 1. art. 6. & 10. & 8. Phys. c. 1. Bonavent. in 2. d. 1. art. 1. q. 1. Richard. ibid. art. 3. q. 4. Marfil. ibi. q. 1. art. 2. Henric. quolib. 1. q. 7. & quodlib. 9. q. 17. Qui omnes ex hoc fundamento docent impossibile fuisse res etiam substanciales & incorruptibles creatas esse ab aeterno: idemq. senserunt nonnulli Philosophi, ut Philoponus in libro, quo responderet ad argumenta Procli pro aeternitate mundi, c. 3. Et in huius sententia fauorem plura congerit argumenta Toletus 8. Physic. c. 2. q. 2. qui eam etiam amplectitur.

IV.

Contraria sententia supponitur ab Arist. 8. Physic. (si verum est ipsum cogituisse creationem) Nam vero praecipue defendit D. Thom. 1. p. q. 46. art. 2. quem sequuntur eius discipuli, Caiet. ibi. Ferrar. 8. Physic. q. 3. Hervaeus tract. de aetern. mundi. q. 2. Et in 2. d. 1. vbi etiam Capreol. & Deza. atque etiam Egidius. Ocham, Gabriel, Argentina, & praecipue Greg. q. 3. & Durand. q. 2. qui hoc limitat ad creationem rerum incorruptibilium. Scotus vero q. 2. 3. problema esse existimat.

Quaestio resolutio.

V.

Mibi opinio D. Tho. vera esse videtur quoad hanc parcer. Ad rem vero declarandam & confirmandam aduerto, duobus modis posse rem aliquam vel productionem esse aeternam. Vno modo ex intrinseca necessitate sua: quodomodo d'uumi Verbi generatio aeterna est. Alio modo absq. necessitate simpliciter ex libertate causa volentis ex aeternitate eam efficere.

VI.

*Creatio nō
necessario
aeterna.*

Dico ergo primò: Repugnat creationi, quod sit ab intrinseco aeterna. Vnde dici potest nouitas essendi, esse de ratione creationis, vel actu, vel saltē aptitudine. Hęc assertio in primis sequitur ex fide, tum quia de fide est nullam creationem actu fuisse aeternam: ergo multe magis, nullam ex necessitate esse aeternam: tum etiam, quia de fide est Deum nihil extra se agere ex necessitate naturae. Vnde concluditur ratio, quia omnis creatura (sub qua etiam ipsa creatio comprehendunt potest, ut supradidimus) non habet ex se esse, & consequenter nec necessitatem essendi: ergo nec creatione ex se potest habere hanc necessitatem, sed neq. ab extrinseca causa illam habet: ergo non potest esse aeterna in predicto sensu. Atque hinc sequitur posterior conclusionis pars nimurum de ratione creationis esse nouitatem essendi saltē aptitudine. Quia illi ex ratione sua non repugnat hęc nouitas: neq. etiam repugnat ex parte Dei, quia, ut infra ostendemus, nihil extra se agit Deus ex necessitate naturae: ergo.

VII.

*Nullaratio
naturali
probat mū
dum esse
ab aeterno.*

Atq. ex hac conclusione obiter constat, non posse ratione naturali demonstrari mundum esse ab aeterno: suppono enim ratione naturali constare mundum habuisse esse per creationem, ut supradicatur. Vnde sic concluditur ratio, nam demonstratio tantum est de necessariis: sed creationem mundi semper esse non est necessarium, neque ex extrinseca necessitate eius, neq. ex extrinseca necessitate agentis: ergo non est demonstrabile. Non immorabor autem in soluendis rationib. Aristotelis, in quo alii Scriptores satis eruditè laborarunt, tum ab hoc ipsum, tum etiam, quia rationes Philosophicæ, vel nullius momenti sunt, vel eo potissimum tendunt, ut probent mundum non incepisse per naturalem generationem: quod verissimum est, quicquid sit de rationum efficacia. Ratio autem Metaphysica, seu Theologica, quæ potest esse aliquius difficultatis vel momenti, statim attingetur.

VIII.

*Dubium
dissoluitur.*

Dubitare enim potest aliquis circa probationem huius assertiois, nam videtur fundare rem certam in principio incerto & opinabili, nimis quod crea-

tio sit aliquid creatum, & extra Deum: quod incertum est, ut patet ex sectione praecedente. Respondeo, ad rationem factam satis esse, quod creatio passua, seu fieri creatura (sive re, sive ratione tantum a creatura distinguatur) sit extra Deum, & consequenter extra omnem necessitatem essendi. Dices: Ergo si supponamus creationem activam esse in Deo, & non in creatura, illa habebit necessitatem essendi, et quia ab intrinseco aeterna: ergo ex necessitate inferet creationem passiuam aeternam. Respondetur cominiter distinguendo antecedens, scilicet, quod est aeterna illa actio quantum ad rem, quam ponit in DEO, non vero quantum ad relationem rationis quam connotat ad creaturam: hęc enim non intellegitur esse donec creatura existat. Quod si insit, quia illa actio non est actio secundum id, quod relationis illi adiungit, id enim nihil est, sed secundum id, quod est entitatis & realitatis in ipsa. Respondeo, id est, in actione illa duo posse considerari. Vnum est esse illius: aliud est actualis efficacia eius, seu quod passionem inferat actualiter: quod primum aeterna est, quod secundum vero minime, quia illa actio tantum est nobilitatis & perfectionis, non inferat seu ponat terminum suum, nisi quando vult operans. Et quia actio ut actio non tantum dicit entitatem illius actionis secundum se, sed connotat etiam actualē coniunctionem, seu emanationem passionis termini, ideo simpliciter illa actio non est ex necessitate aeterna, sed potest esse temporalis.

Atque hęc quidem doctrina vera est, si quis tam illam attinet consideret, intelligere, illud quidquid est per modum actus, quod intelligitur aeternum in Deo, non esse veram actionem, prout actio significat actualē viam & fluxum manentem ab agente, & tendentem in terminum, nam huiusmodi actio non est re separabilis a termino, cum constat in actuali fluxu eius. Ergo quidquid intelligitur aeternum in Deo, est per modum actus, qui fit principium agendi, sive fit principium tanquam planetae potentia vel forma, a qua in tempore manat actio, sive sit per modum actus immanens applicans potentiam exequentem, ut tali tempore actionem inferat. Quomodo est ab aeterno in Deo actus voluntatis, quo vult creare, non tam pro ipsa aeternitate, sed pro tempore vel momento, quod ipse determinat.

Ex quo facile soluitur argumentum, quod maximum potuit Philosophos mouere, nam si creationem in tempore, oportuisset Deum mutari, sicut ratione voluntatis creandi, nam si in tempore creat, in tempore vult creare: ergo mutatur. Distinguendum est enim primum consequens, in tempore vult ex parte actus, vel ex parte obiecti. primum est verum, secundum falso, id est, si sit sensus, in tempore incipit habere actum, quo vult creare, vel liberam eius determinationem, sic negatur consequentia, nam permanentem aeternum velle potuit ex aeternitate creationis, quam facit in tempore: si vero sit sensus, in tempore vult creare obiectum, id est, quod creare in tempore sive obiectum diuine voluntatis, sic est verum consequens. Ad quod explicandum dici committitur, verius a se propriis dici voluisse Deum in tempore creare, quam quod in tempore voluerit creare: quia in priori locutione illud in tempore coniungit cum verbo creare: in posteriori autem videtur coniungi cum ipso velle. ex hoc autem vero sensu non sequitur via mutatio, cum voluntas illius temporis obiecti sit aeterna. Quid autem sit illa voluntas aeterna, quidve illi addat in ipsa aeternitate libera determinatio ad temporale obiectum, dicendum est infra tractando de attributis Dei: nam ad praesens non refert, eadem enim est difficultas, etiam si intelligimus illam liberam determinationem Dei, esse ad creationem aeternam.

Dico

Dico secundò: Non est de ratione creationis nouitas essendi actualis, seu quod non habet ex aeternitate. Probatur, quia neque in definitione creationis recte intellecta hoc includitur, neque ex aliquo alio capite dulcissimum, aut oppositum repugnat. Prior pars probatur, nam cum creatio dicitur esse productio ex nihilo, illud ex non significat successio nem vius post aliud, vt cum dicimus vespertinum tempus fieri ex matutino: nam præterquam, quod illa locutio est valde impropria & inepta ad definitionem, denotat etiam ordinem per accidentem, nisi in successu quatenus successiva sunt: creatio autem non est ex se successiva emanatio, sed momentanea, seu tota simul. Illud ergo ex nihilo, vel negatiæ sumptum significat carentiam causæ materialis, & ex hac parte nulla est necessitas nouitatis essendi, quia creatio etiam est aeterna, potuit esse independentia materiali causa. Vel denotat habitudinem ad terminum a quo, qui debet esse simpliciter non ens, & sic denotat tantum ordinem naturæ, non durationis, ut etiam Aquinæ notauit 6. suæ Metaphysicæ capite 2. Hec autem naturæ ordo in hoc tantum colligitur, quod creatura deo nullum omnino esse habet, nisi ab alio communicetur per creationem, & ita ex se est nihil negatiæ id est, non habet ex se esse. Atque hanc rationem etiam ab aeterno creare, ex nihilo creare, quia ex non habente esse ex se, fit habens esse ab alio, ita ut ipsummet esse (quod si non fiet, et, nihil est) per creationem fiat. Et tunc licet in nulla duratione reali verum sit dicere creatura non est, aut nihil, nihilominus verum sit dicere, prius natura est nihil quam aliquid, quia illud prius natura non excludit esse in aliqua duratione reali, sed explicandum est negatiæ, scilicet, quod sine causalitate, quæ est per creationem res nihil est. Quod retenetur: Scotus in 2. distinc. 1. questio. 2. distinguens duplum prioritatem naturæ, positiuam scilicet & priuatiuam. Sicut in eodem instanti, in quo forma ingreditur materiam, dicitur expelli priuationem, quia dicitur in materia esse prius natura, quam introducatur forma, non formaliter seu positiuè, sed causatice seu negatiæ, quia nisi introduceretur forma, ibi esset priuatio: sic ergo in præsenti intelligendum est.

Posterior pars probatur, quia ex nullo alio capite potest ostendti repugnantia, quod facilissime constabat soliendo difficultates in principio positas. Nunc autem declaratur breuiter, quia id non repugnat ex parte Dei, vt constat, cum sit omnipotens, nec repugnat ex parte ipsius esse creati vt sic, quia licet ab aeterno fiat, erit vere creatum & pendens: non est enim duratione talis esse creati, quod à parte ante aliquando non fuerit, sicut non est de ratione eius, quod à parte post aliquando futurum non sit: solum ergo illud ex eius ratione, vt non sit à se, & quod non habeat absolutam necessitatem essendi: utrumque autem habere etiam ex aeternitate fieret, quia & ab alio efficiuntur, & ex libera eius determinatione pendet. Neque etiam ex aeternitate effectus repugnat libertati causa: quia sicut determinatio diuina voluntatis aeterna est, & nihilominus est libera, quia prius ratione quam illa voluntas intelligatur determinata in sua aeternitate; intelligitur indifferens ad hoc vel illud obiectum extra se volendum: ita licet ab aeterno, & pro ipsa aeternitate crearet, esset indifferens prius secundum rationem ad creandum, vel non creandum. Rursus neque ex modo, quo sit creatio, repugnat eam esse aeternam, quia non sit successiuæ, sed tota simul, & indubitate, & ideo quamvis aeternitas ipsa intelligatur indubitate, potest illi coexistere creatio.

Dicunt aliqui, quamvis creatio vt sic tota simul fiat, tamen conseruationem fieri successiuæ: creatio autem aeterna, necessario habet adiunctionam conseruationem & infinitam durationem successiuæ: cu

ergo repugnat conseruationem esse aeternam, vt supponimus, repugnabit etiam creationem esse aeternam salutem ob adiunctionam conseruationem. Quæ obiectio haberet quidem locum in opinione Bonaventurae & aliorum, qui putant in esse rerum incorruptibilem, aut earum duratione seu aeterno esse realem successionem: illa tamen sententia falsa est, vt infra ostendemus, disputando de durationibus. Quocirca falsum etiam est, in conseruatione perpetua harum rerum, esse necessariam aliquam realem successionem, nam in eodem esse permanente, & in eadem duratione indubitate conseruantur, & eadem indubitate actione, vt disputemus sequenti dicam. Solum nostro concipiendi modo illa conseruatio, vel duratio apprehenditur per modum successionis: quia non possumus alter mensurare aut concipere illam durationem, nisi quasi per coexistentiam ad infinitam successionem imaginiam.

Atq[ue] ita faciliter etiam intelligitur, ex aeterna creatione non sequi ullam realem infinitatem in re creatâ: nam licet duratio aeterna dicatur infinita quatenus caret principio: ita tamen solum est vel quædam extrinseca denominatio coexistens ad aeternitatem Dei, quatenus principio caret, vel (quod verius videtur) negatio quædama initiis in existendo: in re tamen nulla perfectio infinita adiungitur creaturæ, sed eadē semper existens. Sicut Angelum coexistere vel dure mille annis, & celestis motus non est in illo maior perfectio physica, quam existere vno momento, sed est eadem secundum se totam sine intermissione durans: ergo ex nullo capite repugnat creationi esse aeternam.

Et hinc vltius colligo, non esse necessariam limitationem quam adiungit Durandus de rebus incorruptilibus, nam etiam creatio rerum permanentium corruptibilem, si tota simul abfque successione fiat, vt ex se postulat rerum permanentium conditione, non requirit ex intrinseca ratione sua nouitatem essendi, neque habet unde intrinsecè illi repugnat aeternitas essendi: nam totus discursus factus eodem modo potest ad huiusmodi res applicari. Sed inquit Durandus, rei corruptibili repugnare infinitam durationem etiam in sensu declarato: quia non potest res corruptibilis infinito tempore durare: res autem ab aeterno facta, necesse est, vt in infinito tempore dureret. Responso communis est, argumentum probare rem corruptibilem, non posse ab aeterno creari, & naturæ suæ relinquiri: quia hinc sequitur illa contradictione, scilicet, quod duret res, & non duret tempore infinito: non tamen probare absolute repugnare huiusmodi res creari ab aeterno, quia potuit Deus non illas relinquere suæ naturæ, sed infinito tempore eas conseruare.

Aliter vero respondendum censeo, res corruptibiles etiam posse infinito tempore durare suæ naturæ relietas, si habent contrarium agens, vel ita sit effectu seu dispositu, vt in eas agere non possit, quia nulla res seipsum intermit, per se loquendo. Si autem res corruptibiles ab aeterno crearentur, nihil possent ex aeternitate pati à contrariis agentibus, quia nihil possent pati, nisi per motum successiuæ, quem repugnat esse ex aeternitate. Dico autem à contrariis agentibus, quia agimus de actione corruptiæ: actio enim perfectiæ, vt illuminatio, visio, intellectio, optimè potest esse aeterna, quia tota simul sine resistentia fieri potest, & semel facta, potest ex se infinito tempore durare. Quomodo dixit Augustinus sexto de Trinitate, capite primo, quod splendor ignis aut Solis coeternus illi est, si ignis, aut Sol est aeternus. At vero actio corruptiæ, quæ sit cum resistentia a contrariis, motum & successionem requirit, & ideo esse non potest ex aeternitate, vt Durandus ipse docet, & nos supponimus. Atque ita fit, vt res corruptibiles ab aeterno creare, & suæ naturæ relietas, id est, nulla adhibeat speciali productione Dei præter generalem influ-

XIV.
Res ab aeterno
no creata
no infinita
perfecta.

XV.
Res corruptiæ per
manentes ab aeterno
creari posse
sunt.

Objecatio
Durandi.

Comunis
responso.

XVI.
Vetus res.
Responso.

influxum, infinito tempore possint durare ex defequa actionis contrarii agentis. Ita ut licet ignis & stuppa ex aeternitate creata essent propinqua, non posset ignis in aeternitate agere in stupam, & per consequens, neque per infinitum tempus imaginarium. Probatur, quia si ignis ageret in stupam, vel simul & indivisibili actione illam corrumperet, & in se commutaret, vel successu alteraret. Primum dici non potest, tum quia excedit efficacitatem ignis, tum etiam, quia repugnat positioni, nam si ignis aeternus indivisibili actione statim generaret alium ignem, tam aeternus esset genitus sicut generans: vt autem generetur ex stupa, necesse est stupam aliquando extitisse: erunt ergo simul in aeternitate stupa, & ignis genitus ex stupa: quod planè repugnat. Secundum etiam dici non potest, quia (ut supponitur) successiva alteratio aeterna esse non potest. Idque facile intelligi potest explicando argumentum factum: nam alteratio successiva est ex contrario, & per eam remouetur contrario à dispositione praexistenti in ipso: ergo si successiva alteratio est aeterna, etiam ipsum existens cum dispositione contraria, illi alteratio est aeternum: ergo in ipso aeternitate simul habuit illam dispositionem, & fuit illa priuatum per contrariam alterationem, quia est aperta repugnatio. Et ratio a priori est, quia res, quae ab aeterno creatur, in aliqua reali dispositione creatur, & ideo necesse est, vt in ea duret per infinitum tempus, ergo in toto illo non potest fieri alteratio contraria: necesse est ergo, vt in tempore incipiat. Et ob eandem rationem, si homo al: quis ab aeterno creatur, etiam in pura natura, non posset per infinitum tempus parti aliquam alterationem ab intrinseco, quia eadem est ratio de alteratione vnius partis in aliam, vel caloris naturalis in humores aut nutrimentum, que est quorumcunq; aliorum agentium, vel patientium, & ideo talis homo non indigeret cibis per infinitum tempus, & pro eodem non solum non moreretur, sed neque mori posset.

XVII.

Dices: Hæc omnia sunt praeternaturalia reb⁹ corruptibilis, & agentibus ac patientibus contrariis: iam ergo non relinquuntur huiusmodi res suæ naturæ, ut supponatur. Respondeatur, his & similibus argumentis & illationibus declarari saltē a posteriori, creationem aeternam non esse consonantem naturis harum rerum, quia vnaquæque res natura sua postulat existere, atque etiam fieri in ea mensura, & in eo statu, in quo possit actiones suas exercere modo naturæ suæ accomodato. Res autem corruptibilis in aeternitate facta pro ipsa aeternitate, nihil accommodatum sibi agere possent. Vnde neque etiam posita ex se possunt inchoare actionem & passionem: nam illud tempus imaginarium infinitum, pro quo necessariò durarent in dispositione, in qua creare essent, non haberet certum terminum à parte post, sed ante quodlibet instans signatum posset finiri, & ita etiam ante quodlibet instans posset actio creaturæ inchoari: ergo non possunt ex se inchoare actionem determinando instans, pro quo esset inchoando, sed hoc ad Deum pertineret, quod etiam praeternaturale est. Nihilominus tamen supposita creatione aeterna, dicimus hæc omnia naturali necessitate sequi, & ex illa suppositione aeternæ creationis dicimus, quod licet in reliquis relinquatur huiusmodi res suis naturis, infinito tempore durabunt.

XVIII.

Addo vero ulterius hanc improportionem, sive (ut sic dicam) praeternaturalitatem, licet non omnia non aequalia, penè eandem reperiiri in creatione aeterna rerum in corruptibili, quia necessarium est rem quamcumque ab aeterno creata omnino immutatam manere per infinitum tempus, tam in substantia, quam in accidentibus omnibus, cum quibus creata est, quia omnia illa sunt aeterna, ideoque ex ea parte infinita in duratione, secundum totam

In corruptibili substantia non omnia non aequalia, non in natura conseruare ex iste ab aeterno non creata.

realitatem, vel modum realem, in quo ab aeterno creata sunt: ergo necesse est, vt pro infinita duratione immutata maneat. Omnis autem creatura, quantumvis incorruptibilis, mutabilis est secundum locum, aut alias operationes, & ideo etiam illi prænaturalis est in eo statu fieri, in quo non posset suos motus aut operationes naturales exercere, vel variare per infinitum tempus. Nihilominus tamen hoc non est simpliciter impossibile aut repugnat, quod nos intendimus.

Argumentorum solutiones.

Primum argumentum in principio factum, iam est sufficienter solutum ex dictis: ostendimus, nō esse de ratione creationis, vt ipsam nihil antecedat reali duratione, sed solum ordinem rationis & causalitatis. Neque obstat, quod Anselmus in Monolog. c. 8. etiam approbatam expositionem, vt quod creaturæ ex nihilo fieri dicatur, eo quod prius erat nihil, & per creationem fit aliquid. Nam prius ibi docet veram interpretationem superioris traditæ, quod scilicet per illam particulam negetur omne subiectum, & omnia materia, ex qua creatio fit, postea vero adhibet illam interpretationem, non vt necessariam, neque vt conuenientem creationi ex eo prædicta, quod creatio est, sed vt declarantem creationem, prout facta est.

Ad secundum respondeatur primum, nullum esse conueniens concedere rem creari actione, qua conservatur, vt mox dicimus. Deinde dicitur, etiam in creatione aeterna posse ratione distinctionem a conservatione. Ut enim ille a creatio dicitur esse absolute in ipsa aeternitate, vt simplex participatio esse creati, haberet rationem creationis, vt vero illa concipiatur quandam successionem imaginariam, sic pro quolibet instante signato talis successionis habet rationem conservationis. Quod fere eodem modo apprehendimus in aeterna. Vt bi generatione. Vt enim est in sua aeternitate, est vera productio & generatione, vt vero in se existit coexistingis in tantibus nostris temporis aut imaginariis, est (vt ita dicam) permanencia quædam in eadem generatione: nomen enim conservationis, quod imperfectionem denotat, illi tribuendum non est. Vide D. Tho. q. 3. de pot. art. 14 ad 10.

Ad tertium negatur antecedens, nempe aeternum repugnare rationi creaturæ. Ad Patres autem quod primò dicit potest loqui ex suppositione fidei, quæ falso docet nullam creaturam esse ab aeterno creata: ex causa quo recte colliguntur, si Verbum aeternum est, creaturam non esse. Quia vero in eundem significat creaturæ repugnare coeternitatem ad Deum, intelligentium id est iuxta priorem conclusionem. Quomodo dixit Augustinus 12. de Civit. capit. 15. licet angelos sentent ab aeterno creati, nihilominus non sive futuros coeternos creatori suo, ille enim semper fuit aeternus immutabilis, isti autem facti sunt. Ad rationem respondetur, quod est ab intrinseco aeternum, esse ab intrinseco immutabile: quod vero est ab exercitio factum in aeternitate, non oportere, vt ab intrinseco immutabile, sed satis esse, si pro ipsa aeternitate, vel pro duratione infinita, quæ in illa cogitatur, immutatum maneat.

Vnde ad confirmationem concedo, hoc ipso, quod Deus creat aliquid ab aeterno, ex necessitate debet e illud conseruare infinito tempore imaginario, in sensu declarata. Neque hoc est inconveniens, quia hæc non est necessitas absoluta, sed ex suppositione, quæ proportionaliter habet locum in qualibet actione Dei. Nam si vult producere rem in tempore, saltem pro illo tempore necesse est, vt eam conservet: ergo vult producere in aeternitate, quid mirum, quod pro aeternitate illam necessariò conseruet? Hæc vero necessitas tantum est à parte antea, quia

quia ascendendo versus initium, nunquam reperi-
tur terminus ita illa duratione; non vero à parte post,
quia in quoque instanti signata in illa æternitate
potest Deus cessare ab illius rei conseruatione, & an-
te quodlibet signatum in quolibet etiam signabili
potest cessare pro suo arbitrio. Cetera de hac mate-
ria in 8. Physic. remittimus.

DISPUTATIO XXI.

De prima causa efficiente, & altera eius actione
qua est conseruatio.

Explícata prima emanatione omnium
rerum à prima causa, dicendum sequi-
tur de dependentia, quasi continua;
seu perpetua, quam in suo esse & ope-
ratione habent ab eadem prima causa;
tenet conuerso de influxu, vel gubernatione, quam
eadem prima causa habet circa suos effectus quos
creavit, ut subsistere possint & operari: ad hanc enim
duo capita, conseruationis, & cooperationis seu
conversus, tota diuina gubernatio, quæ effectus est
divinae prouidentie, reuocatur. In hac ergo dis-
putatione de priori capite, in sequenti de posterio-
ni dicemus. Circa conseruationem autem, duo præ-
cipue vendida sunt, nimirum quæ sit necessitas eius;
& quomodo à creatione seu productione distingua-
tur.

SECTIO I.

Anoppositione naturali demonstrari, entia crea-
ta in suo esse semper pendere ab actuali influxu
prima causa.

Drum quidem videri potest non
ita pendere, quia antequam res acci-
piat esse, mirum non est si ab alio pē-
deat in fieri: quia cum ex se non ha-
beat esse, non potest illud habere do-
decat alio recipiat, quod est rem fieri: at verò post-
quam res semel accepit esse, iam non est cur ab actu-
ali influxu alterius continuo pendeat, quia hic actu-
alis influxus est quasi continua quædam, seu potius
repetita collatio ipsius est. Hanc autem non solum nō
videtur necessaria, verum etiam superflua: nam quæ
libet res retinebit esse semel sibi datum, etiam si am-
plius non detur, dummodo non auferatur. Nulla e-
cim res seipsum priuat suo esse: ergo si semel detur,
illud, quantum est ex se, perpetuo retinebit, etiam si amplius
actualiter non conferatur, dummodo pos-
sunt seu per aliquam actionem contrariam non au-
feratur. Et confirmatur hoc maxime in entibus incorruptibilibus, quæ sunt entia necessaria & de se,
et que per se conuenit esse: ergo non indigent actu-
al conseruatione ut sint, quia licet conseruatio cesseret,
nulla causa saltet extra Deum potest exercere actionem
circum illa, quia ipsa priuat suo esse; neque ipsa
priuat, cum hoc propriæ naturæ repugnet. Atq[ue]
eadem ratio procedit de entibus corruptibilibus,
salem quando à contrariis agentibus non corrum-
puntur.

Secundo videri saltem potest, non posse aliud ap-
pari ratione naturali, quia nec ex potentia Dei, neq[ue]
ex indigentia creatura id sat ostendit potest. Prior
pars probatur, nam potius v[er]o detur pertinere ad po-
tentiam Dei ut possit tales effectus facere, quia post-
quam facti sint, in suo esse permaneant, etiam agen-
tis operatio cesseret: sicut speciat ad industriam &
potentiam humani artificis ut tam firmum faciat ædi-
ficium, quod per se uno permanere possit post fini-
tam actionem artificis: non ergo repugnat hoc o-

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

mnipotentiæ Dei neque ex illa potest oppositum col-
ligi. Altera pars vero probata est ex priori argumen-
to: indigentia enim creatura in hoc solum videtur
constituta ut non possit habere esse nisi ab alio da-
tum: non vero in hoc, ut non possit retinere illud, nisi
continuo detur. Et confirmatur, nam si quæ esset
vniuersalis imperfectio creaturæ, ob quam indige-
ret hæc conseruatione, maxime quia non participat
esse à Deo cum æqualitate, vel cum eadem perfec-
tione, qua est in Deo: at hæc ratio nullius momenti est,
cum quia etiam si esse creaturæ hoc modo esset inde-
pendens, non propterea esset æquale, nam adhuc
esset alius infinitis titulis inferius: tum etiam quia
neque è contrario sequitur, si esse effectus perfec-
tione sit inferius esse causa, debere etiam esse actu pen-
dens: nam in causis secundis oportunitum accidere vi-
demus: aurum enim fit à sole cum quodam esse minus
perfecto, in quo tamē non penderet in conseruari ab
ipso sole. Et calor conseruatur cessante actione ignis,
etiam si non perueniat ad perfectionem caloris ignis.
Et domus ad extra est longe diuersæ & inferioris ra-
tionis ab idea domus, quam artifex habet; & nihil
ominus permanet cessante influxu artificis: cur ergo
non poterit idem dici de effectibus primæ causæ aut
quæ singularis ratio in illis poterit aspighari?

De hac quæstione inter Theologos nullæ est de hac
re opinionum varietas. Quamvis qui negant Deum
immediate operari in qualibet actione creaturæ, co-
gentur sine dubio negare rem omnem creatam, seu
omne ens per participationem, pendere immediate
ab actuali influxu Dei. Quia quod non penderet in fieri,
neque in esse penderit. Sed de falso illius opinio-
nis fundamento, disputat sequenti dicendum est.
Nunc ergo licet potissimum agamus de effectibus
qui à Deo immediate creaturæ & sunt, tamē ut
vniuersalis sit disputatio, quoniam est omnium ra-
tio eadem, supponimus omnia à Deo immediate fi-
eri, etiam si non semper ab illo solo sicut. Rursus
qui negant creationem rerum posse probari ratio-
ne naturali, multo magis negabunt posse probari ne-
cessitatem conseruationis. Sed illud fundamen-
tum iam est à nobis improbatum. Tamen adhuc
supposita demonstratione necessitatis creationis,
non est facilis ad probandum necessitas conserua-
tionis.

Resolutio quæstionis.

Dicendum tamen est, omnia entia extra Deum pē-
dere in suo esse ex diuina conseruatione. Hæc
assertio sub his terminis certissima est, & de fide,
Traditurque frequenter ab Ecclesiæ Patribus, præ-
sertim ab Augustino libr. 4. Genes. ad liter. capit. 12.
vbi tractans illa verba Genes. 2. Et requieuit Deus die
septimo ab vniuerso opere quod patravat, ait, intelligenda
esse de requie à nouis operibus ex nihilo condendis,
non vero à conditiis gubernandis & conseruandis.
Alioqui (inquit) continuo dilaberentur. Creatoris namque
potentia, & omnipotens, atque omnimentis virtus, causa
subsistendi est omni creaturæ. Quæ virtus ab eis, quæ crea-
ta sunt regendis, si aliquando cessaret, simul & illorum cessa-
ret species, omnifigura natura concideret. Neque enim, sicut
structuram adiutum cum fabricauerit quis, abscedit, atque illo
cessante atque abscedente sicut opus eius; ita vel in itu oculi
mundus stare poterit, si Deus in regimeti subtraxerit. Quod
tamen ratione non probat, sed scripturæ testimo-
niis confirmat, Actor. 17. In ipso viuimus, moue-
mur, & sumus, Sapient. 7. Omnibus mobilibus mobili-
or est sapientia: attingit autem ubique. Et cap. 8. Attin-
git à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.
Ioan. 5. Pater meus usque modo operatur. Quæ verba
exponens idem August. lib. 5. Genes. cap. 20. Sic
(inquit) credamus, vel si possumus, etiam intelligamus, us-
que nunc operari Deum, ut si conditis ab eo rebus operatio e-

IV.